

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

Факультет іноземної філології

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

**Збірник наукових статей магістрантів і студентів
факультету іноземної філології
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди**

Випуск II

Харків

2017

УДК 81+82+371.3:811

ББК 74.580.268

М34

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
(протокол №3 від 12.05.2017 р.)*

Редакційна колегія:

Тучина Н.В., кандидат педагогічних наук, професор, декан факультету іноземної філології ХНПУ імені Г.С. Сковороди (**головний редактор**);

Подуфалова Т.В., кандидат філологічних наук, доцент, координатор наукової роботи факультету іноземної філології ХНПУ імені Г.С. Сковороди (**заступник головного редактора, відповідальний секретар**);

Калашник Л.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри східних мов ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Каминін І.М., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Коваленко О.А., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практики англійського усного і писемного мовлення ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Мінкін Л.М., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри романської філології ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Перлова В.В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської фонетики і граматики ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Скачкова В.В., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

М34 Сучасні аспекти дослідження і викладання іноземних мов: Збірник наукових статей магістрантів і студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Харків, 2017. Вип. II. 80 с.

У збірнику представлено наукові статті магістрантів і студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, присвячені актуальним проблемам іноземної філології та методики навчання іноземних мов.

Для викладачів, магістрантів і студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 81+82+371.3:811

ББК 74.580.268

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автор і науковий керівник.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2017

ЗМІСТ

Аветісян Марія. Футуральність в аспекте мовної картини світу	4
Бойко Ангеліна. Вплив германізмів на лексику сучасної англійської мови	7
Гаврашенко Вікторія. Особливості функціонування англійських слів у сучасній німецькій мові	10
Гайдамака Світлана. Особливості функціонування англійських лексичних запозичень у сфері спорту в сучасній німецькій мові	13
Гепалова Анна. Категоризація емоційних станів у романі Пола Хокінса «Дівчина у потязі»	16
Джамі Катерина. Вираз очей як спосіб невербальної комунікації	19
Дмитрієва Анастасія. Структурні моделі та способи творення неофіційних антропонімів у сфері джазової музики США	22
Заверталюк Олександра. Лексичні та стилістичні особливості німецькомовних блогів	26
Кім Ольга. Concept JOY, its lexical means of verbalization and structure	29
Коломієць Анастасія. Надскладний минулий час у континуумі мови/ мовлення (на матеріалі французької художньої прози XIX-XX століть)	32
Кононенко Яна. Структурні особливості та лексичні засоби побудови літературного портрета на матеріалі роману Уве Тіма „Die Entdeckung der Currywurst“	36
Манческо Альона. Лінгвістична основа конструювання іміджу політичного лідера	39
Момотова Валерія. Фразеологізми німецької мови на позначення емоцій людини	43
Пристапа Вікторія. Мовні засоби впливу на людську свідомість у англомовному політичному дискурсі (на матеріалі політичних дебатів)	46
Рудакова Марія. Лінгвокольорова картина світу у творі жанру фентезі Н. Геймана „Coraline“	50
Свириденко Катерина. Засоби образотворення в оповіданнях Вольфганга Борхерта	55
Сінченко Катерина. Релігійні мотиви у творчості Вільяма Блейка	58
Ступицька Надія. Способи репрезентації концепту УСПІХ у англомовних рекламних текстах	62
Толстой Олександр. Аспекти структури дискурсу у французькій мові	65
Фесун Марина. Способи перекладу фразеологічних одиниць із компонентом-назвою родичів (на матеріалі англійської та української мов)	69
Чеботарєва Дар'я. Репрезентація мегаполісу в романному циклі Теодора Драйзера «Трилогія бажання»	72
Chumak Anna. Approaches to Teaching Critical Thinking in the English Classroom	76

ФУТУРАЛЬНОСТЬ В АСПЕКТЕ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

Мария АВЕТИСЯН

Научный руководитель – профессор, доктор филологических наук
Л.М. Минкин

Статтю присвячено проблемі вираження футуральності в сучасній французькій мові. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел висвітлені граматичні значення футуральності, які представлені майбутніми часами та формами, які детермінують футуральність, а саме le Présent de l'Indicatif, le Conditionnel та le Subjonctif.

Ключові слова: *концепт часу, футуральність, функціонально-семантичне поле, мовна картина світу.*

The article is dedicated to the problem of expression of the future in modern French. Grammatical meanings of the future that are expressed with future tenses and forms that determine the future, namely le Présent de l'Indicatif, le Conditionnel and le Subjonctif, are highlighted on the basis of analysis, summary and systematization of academic sources.

Key words: *concept of time, the future, functional-semantic field, language picture of the world.*

Современная лингвистика проявляет повышенный интерес к содержательной стороне языка. На протяжении многих лет исследователи уделяют внимание комплексному подходу к анализу основных категорий, таких как темпоральность, модальность, аспектуальность и др. Анализ языка с точки зрения присущих ему категорий нашел отражение в теории функционально-семантических категорий А.В. Бондарко [1].

Согласно этой теории, использующей функциональный подход к изучению вопросов теории языка, каждая временная система представляет собой функционально-семантическую категорию.

Концепт времени как элемент языковой картины мира является сложной и многослойной категорией, которая трансформируется по мере развития человека и окружающего его мира. Две базовые универсальные идеи о времени, сформировавшиеся в мировом сознании: не дискретное циклическое космическое и линейное дискретное событийное, вплетаясь в языковую картину мира, дробятся, воплощаясь в различных образах, которые характеризуют различные системы мировосприятия.

Среди всех категорий времени категория будущего является наиболее субъективной, зачастую она связана с позицией говорящего, его желаниями, намерениями или стремлениями, в этой связи категория футуральности проходит процесс грамматикализации через трансформацию модальных глаголов или конструкций, выражающих желание, намерение.

Раскрыть значение функционально-семантической категории футуральности видится возможным через выявление связи между темпоральностью как логической категорией и языковыми средствами, с

помощью которых данная категория выражается. Эта категория с ядерными и периферийными средствами ее языкового выражения составляет функционально-семантическое поле.

Футуральность – это функционально-семантическая категория, представляющая собой совокупность разноуровневых средств выражения, связанных между собой семантической общностью будущности. При функциональном подходе категория футуральности анализируется как разноуровневое единство, включающее средства выражения, относящиеся к морфологическому, синтаксическому, лексическому и лексико-грамматическому уровням. Ядром средств выражения данной категории являются глагольные формы.

Система будущих времен во французском языке является достаточно развитой и развернутой. Французский глагол имеет несколько категорий, среди которых также имеется наклонение. Модификации временного значения регулярно подвергается самая неустойчивая форма в системе времен — *Présent*. Находясь при ней, темпоральные адвербиалы могут смещать временной план события в прошлое или будущее.

Также, футуральность выражают перифразы, с их семантической функцией уточнения некоторых временных или модальных значений будущего времени: *Aller + infinitif* выражает ближайшее будущее: *Quoi qu'il arrive à présent, je vous promets que je vais commencer et que je vous obéirai jusqu'au bout. (Péguy)*. В некотором контексте *Présent* может нести с собой значение будущего времени: *Si tu veux, nous allons suivre la rue Réaumur, et je te raconterai la suite. (J. Romains)* *Etre sur le point de, être en passe de* выражающие неминуемость: *Il est sur le point de terminer son ouvrage. Il est en passe de devenir un grand orateur. Devoir + infinitif* – перифраза, имеющая как временное так и модальное значение: *Prenez patience : il doit arriver d'un instant à l'autre. ..*

Le Présent. Данная видовременная форма заимствована из латыни, и образуется при помощи характерных флексий, присоединяемых к основе глагола. Использование *le Présent* для выражения значений будущих действий делает их неизбежными и обязательными, другими словами, придает наиболее категоричный оттенок [5]. В условных придаточных предложениях, вводимых союзом «*si*», также *le Présent* выражает значение будущности: *Si vous faites la moindre résistance, je vous tue avec les pistolets que voici (Stendhal, Chartreuse)* Кроме того, *le Présent* часто ставится в условных предложениях в главной части для обозначения неизбежности последствий (вследствие оттенка категоричности): *Si tu ne viens pas à 8 heures, je m'envais sans toi.*

Le Futur Simple является простой глагольной формой с существенными отличиями от остальных глагольных форм, образовавшаяся из латинской перифразы, состоявшей из инфинитива глагола и личных форм настоящего времени глагола *habere*. Е.А.Реферовская и А.К.Васильева утверждают, что *le Futur Simple* носит длительный временной характер [5]. *En ce moment il va à l'aéroport. Dans 4 heures il sera à Mexico* [2]. В отрицательной форме *le Futur*

Immédiat приобретает модальное значение и выражает волеизъявление говорящего лица: *Tu ne vas pas sortir sans caoutchouc ou csparuntemps pareil.*

Le Futur antérieur – это сложная глагольная форма, возникшая по аналогии с другими сложными глагольными формами французского языка и образуется из личных форм *le Futur Simple* вспомогательных глаголов *avoir* или *être* и *Participe Passé* спрягаемого [6]. Е.А.Реферовская и А.К.Васильева называют *le Futur antérieur Futur Composé (unpassé dans le futur / prétérit du futur)* и утверждают, что *le Futur antérieur* имеет завершенный характер вне зависимости от последующего действия и происходит не всегда в плане будущего [5]. *Le Conditionnel* – это косвенное наклонение, выражающее не реальный, а лишь предположительно совершающийся процесс [3]. *Le Conditionnel* образовался в результате приобретения формами *Futur dans le passé* модального гипотетического значения с различными дополнительными оттенками. *Le Conditionnel* и *le Futur dans le passé* являются грамматическими омонимами [6]. *Le Conditionnel* служит для выражения процесса, зависящего от условия: *On pourrait lutter, si l'on a ait une roue au lieu d'une boue (V.Hugo, Homme)*. Так же для выражения процесса, который предполагается вне зависимости от условий: *Je raffole des maisons. Et puis ce serait si bien pour Renaud (Chr. Rochefort)* [3].

В большинстве случаев употребления *le Subjonctif* выражает желаемое или воображаемое событие, реальное явление, которому говорящий дает оценку [5]. Как отмечает Н.М.Штейберг, в придаточных предложениях, где глагол в главной части выражает ожидание (*l'attente*), *le Subjonctif* употребляется следующим образом: *J'attends qu'on vienne me chercher.*

Таким образом, грамматическое значение футуральности может быть представлено не только собственно будущими временами, но и формами *le Présent de l'Indicatif*, *le Conditionnel* и *le Subjonctif*. Рассмотренные значения отличаются по степени категоричности выражения футуральности и вероятности выполнения действия; наиболее категоричными являются формы *le Présent de l'Indicatif*, наиболее неопределенными являются формы *le Conditionnel*.

Литература

1. Бондарко А.Б. Грамматическое значение и смысл. Ленинград: Наука, 1978. 173 с.
2. Васильева Н.М., Пицкова Л.П. Грамматические категории французского глагола. Москва: Высш. школа, 1979. 152 с.
3. Илия Л.И. Очерки по грамматике современного французского языка. Москва: Высш. школа, 1970. 174 с.
4. Лембик С.А. Безполучникові складні речення сучасної французької мови: структура, семантика, прагматика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.05 «Романські мови». Київ, 2006. 20 с.

5. Реферовская Е.А. Философия лингвистики Гюстава Гийома. Курс лекций по языкознанию. Санкт-Петербург: Гуманитарное агентство "Академический проект", 1997. 125 с.
6. Табачник М.П. Структура микрополя футуральности и функции его компонентов (на материале форм индикатива современного французского языка): дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.05 «Романские языки». Белгород, 1976. 200 с.
7. Gustave Guillaume. Observation et explication dans la science du langage. *Langage et science du langage*. Paris: Librairie A.-G. Nizet et Québec, Presses de l'Université Laval. 1969. 269 p.

ВПЛИВ GERMANІЗМІВ НА ЛЕКСИКУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ангеліна БОЙКО

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Т.М. Кошечкіна

У статті аналізується вплив німецькомовних запозичень на лексичний склад сучасної англійської мови, процес їх асиміляції та історизм появи.

Ключові слова: запозичення, германізми, асиміляція, лексика, німецька мова, англійська мова.

The article contains analysis of the influence of German borrowings on the modern English language composition, their assimilation process and history of emergence.

Key words: borrowings, germanisms; assimilation, lexis, German, English.

Словниковий склад мови – це сукупність всіх слів (лексики) будь-якої мови. Він безперервно поповнюється з розвитком суспільства за словотворчими законами, а також за рахунок запозичень. Понад чверть запозичених слів в англійській лексиці мають німецькі корені. Запозичення з німецької мови користуються все більшою популярністю в наш час і існують вони не лише в усній формі, а й закріплюються письмово, маючи фіксоване значення в художній літературі, пресі та словниках.

Так, запозичене з німецької мови слово *Schadenfreude* (зловтіха) користується у англійців великим попитом, а одного разу журналіст видання "Sunday Times" в одному зі своїх репортажів ужив германізм "*bratwursty*" (нім. Bratwurst - смажена ковбаса) про туристів, що відпочивають на Рив'єрі.

До запозичень з німецької мови, в першу чергу, відносяться слова суспільно-політичного і філософського характеру. Наприклад, з вуст одного з британських бізнесменів Генрі Хеда можна почути таке слово як *Quatsch* (нісенітниця), коли той характеризує стан справ в Європейському Союзі, а слово *Zollverein* (митний союз) давно є уживаним політиків [5].

Перші запозичення з німецької мови відносяться до XVI століття. У цей період були запозичені слова, що стосуються торгівлі, військової справи; назви деяких рослин; слова, що характеризують людей та інші. Наприклад: *halt*

(стояти!), *Lance-knight* (Landsknecht – німецький піхотинець епохи Відродження), *kreuzer* (назва монети), *junker* (юнкер) [4].

У XVII столітті з'явилися нові запозичення в області торгівлі і військової справи. Наприклад, *groschen* (гроші); *drilling* (тренування); *plunder* (Грабіж); *staff* (від Stab – штаб); *fieldmarshal* (фельдмаршал) та інші.

У XVIII столітті вплив німецької мови виявився слабшим, ніж в попередньому столітті. Це, очевидно, пояснюється загальним політичним і економічним занепадом Німеччини після Тринадцятирічної війни.

У XIX столітті сфера запозичень значно розширюється. З'являється низка запозичень з області гуманітарних наук, суспільного життя і політики. Запозичується багато термінів (з області хімії і фізики, філології, мистецтва). До них можна віднести слова, що належать до лексикології, так, наприклад: *indogermanic* (Indogermanisch-індогерманський), *Middle English* (Mittelenglisch – середньоанглійський), *umlaut* (умлаут), *ablaut* (аблаут), *grade* (Grad – ступінь), *breaking* (розрив), *folk etymology* (Folksetymologie – народна етимологія), *vowelshift* (Lauterverschiebung – зрушення голосних), *loanword* (Lehnwort – запозичення) [2].

Для запозичень XX століття є характерною значна перевага слів, пов'язаних, прямо або побічно, з війною. У період після Другої світової війни запозичується ряд слів, що позначають поняття і реалії, що з'явилися під час гітлерівського режиму. Найбільш відомі з них: *Black Shirt* (Schwarzhemd – «чорні сорочки»), *Gestapo* (гестапо), *Nazi* (нацист), *the Third Reich* (третій рейх).

Необхідно зазначити, що процес асиміляції німецьких запозичень протікає по-різному. Деякі запозичені найменування проходять складний шлях. Наприклад, згадане нами слово *Zeitgeist*, запозичене в 1831 році, було переведено як *time spirit* (дух часу), але пізніше (1884) вживалося як *Zeitgeist* і лише в 1921 році зазнало орфографічною асиміляції – *zeitgeist*.

Типовим є поступальне вживання в англійську мову [3]. Німецьке слово спочатку існує в первісному вигляді і лише пізніше стає калькою або півкалькою, наприклад:

Kriegsspiel	Kriegsspiel (1811)	war game (1828)
Gegenstein	gegenstein (1880)	counter (1884).

Але окремі запозичення перекладаються відразу:

Eigenheit	ownhood
akademische	academic
Freiheit	freedom
Bockbier	bockbeer

Іноді виникає кілька варіантів перекладу (кальок) німецького запозичення, наприклад:

Übermensch	Overman,superman
Schweinehund	Swinedog, swinehound

Німецькі запозичення піддаються певному впливу законів англійської мови, і це дає можливість говорити про асиміляцію на різних рівнях:

I. Формальна асиміляція

а) фонетична асиміляція: велика частина запозичень зберігає свою німецьку вимову за умов збереження німецького написання:

- *hausfrau* [haosfrao]
- *krimmer* [krimər]
- *nachtmusik* [naxtmu:zik]

б) орфографічна асиміляція:

- більшість германізмів пишуться з малої літери:

Наприклад: *sorge, tendenz, stube, storm*.

- багато германізмів із часом пристосовуються до англійського правопису

ei > i Kneipe > knipe

u > oo Pudel > poodle

в) граматична асиміляція: германізми здебільшого асимілюються відповідно до правил англійської граматики, так при утворенні множини німецькі запозичення приймають англійське закінчення - (e) s або вживаються тільки з німецькими закінченнями множини:

glockenspiel-s, ichlaut-s, twiner-s;	Heft-e, kanon-en, trinklied-er.
--------------------------------------	---------------------------------

II. Лексико-семантична асиміляція

Як правило, германізми в англійській мові вживаються в одному з усіх його значень. Але, у деяких випадках (в 2 з 10) відбувається розширення семантичного поля запозиченого слова [1]. Наприклад:

<i>Blitz (krieg), blitz</i>	1) війна з інтенсивним та миттєвим ходом подій; 2) швидка інтенсивна невійськова кампанія; 3) стрімкий рух захисту на пасуючого.
-----------------------------	--

Розглядаючи німецьку мову як «мову-донор» для інших мов, можна зробити висновок, що англійська продовжує і зараз збагачується за рахунок германізмів. Цей процес відбувається меншою мірою, ніж це було в середні

віки і в епоху Ренесансу, адже англійська мова в другій половині двадцятого і на початку двадцять першого століття стала мовою спілкування (*lingua franca*).

Література

1. Дубенец Э. М. Лингвистические изменения в современном английском языке. Спецкурс. Лекционный материал. Изд. МОПИ им. Н. К. Крупской, 1990.
2. Дубенец Э. М. Неологизмы в английском языке. *ИЯШ*. 1991. № 2.1989.
3. Ивлева Г. Г. Тенденции развития слова и словарного состава языка. Москва, 1986.
4. Мыркин В. Я. В какой мере язык (языковая система) является отражением действительности. *Вопросы языкознания*. 1986. № 3.
5. *Suddeutsche Zeitung*. Sept. 1993.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ СЛІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Вікторія ГАВРАШЕНКО

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент В.В. Скачкова

У статті розглядаються особливості функціонування англіцизмів у сучасній німецькій мові у сферах економіки, техніки, засобів масової інформації.

Ключові слова: запозичення, функціонування, пристосування, англіцизм, лексика, німецька мова.

The article deals with the functioning of English borrowings from the spheres of economics, technology and mass media in modern German.

Key words: borrowings, functioning, assimilation, anglicisms, lexis, German.

Тема є актуальною, оскільки словниковий склад німецької мови, як і кожної іншої, на сучасному етапі стрімко змінюється і поповнюється насамперед за рахунок англіцизмів, які потребують детального вивчення.

Кожна мова перебуває у процесі постійного розвитку. Німецька мова не є винятком. Вона пройшла цілу низку етапів, і на кожному з них її лексичний склад зазнавав суттєвих змін як під впливом зовнішніх факторів, так і в результаті внутрішніх фонетико-морфологічних процесів. Запозичування – це природний процес в історії будь-якої мови і важливе джерело поповнення її лексики. Цей процес є невід’ємною частиною розвитку мови. Процес оновлення в лексиці проходить постійно шляхом запозичування.

Але є періоди в розвитку мови, коли процес інтеграції запозичень є особливо інтенсивний. Таким періодом в історії лексики німецької мови стала друга половина XX століття, коли в цю мову все більше стали проникати англійські слова. Активне проникнення англійських слів у німецьку мову набуло інтенсивного характеру.

Особлива мовна ситуація склалася в Німеччині, зумовлена історичними, політичними і соціальними факторами: післявоєнна окупація країни, реформа освіти, а також досягнення останніх років у сфері інформаційних технологій, економіки та техніки.

Важливим фактором, на сьогоднішній день, який визначає мовну ситуацію в Німеччині, є засоби масової інформації.

Вони виступають як основна рушійна сила в процесі запозичування англіцизмів. Під англіцизмами розуміють вплив різних варіантів англійської мови (американського, британського, канадського, австралійського) на інші мови [1, с. 70-76]. Англіцизми з'являються не тільки у всіх сферах мовної системи, тобто у фонетиці, морфології, синтаксисі, але і на всіх мовних рівнях як у літературній, так і в повсякденній мові.

Проблему адаптації англіцизмів у сфері технологій досліджувала А.Л. Міщенко, складні слова з компонентами-англіцизмами в німецькій мові Н.Ю. Суворкіна, вплив англійської мови на мовну ситуацію в сучасній Німеччині – О.В. Гордишевська, збагачення німецької мови запозиченнями – Л.В. Васильєва.

Проведений лінгвістами Університету Отто Фрідріха в Баварії аналіз на матеріалах газети “Die Welt” показав, що за останні 10 років значно збільшилось вживання англіцизмів у німецькій мові: іменників та дієслів – у два рази; щодо прикметників, то їх кількість збільшувалась, але вони швидко відмиralи. За даними німецьких лінгвістів, загальна кількість англіцизмів, які існують сьогодні в німецькій мові, складає близько 6000 слів. Вчені вважають, що з погляду історії мови цей процес є черговою хвилею масового запозичування іншомовної лексики в німецьку мову після запозичень з британського варіанта англійської мови на початку XX ст., як-от *Dandy, fair, Smoking, Picknick* тощо.

У результаті проведеного аналізу матеріалів німецької преси, науково-популярних видань, рекламних проспектів, інформаційних брошур, тощо, було виявлено, що англіцизми вживаються у всіх сферах життя, але особливо активно це відбувається в галузі економіки (*Merchandising, Foundation, Cognitive identity*), техніки (*Display, Mouse, E-Mail, Online, Chip, Software, Laptop*), засобів масової інформації (*News, Design, Insider, Show, Image, Message, Interview*).

Необхідно зазначити, що велика кількість англійських слів має багато значень і часто той чи інший англіцизм переходить у німецьку мову, зберігаючи тільки одне з них, наприклад: слово *event* перейшло в німецьку мову як *das Event* тільки в значенні “захід” (*erregende Veranstaltung*), а не в значенні “подія” (*das Ereignis*), “випадок” (*der Fall*).

Учені намагаються вияснити причини такого масштабного проникнення англійських слів у німецьку мову. Найважливіші мотиви загального вживання англіцизмів у німецькій мові узагальнені таким чином:

1. Фактор економії мови. Поява великої кількості англо-американізмів, які мають еквівалент у мові-реципієнті зумовлена компактною формою

англійського слова або його престижністю. Наприклад, *das Joint Venture – ein gemeinsames Unternehmen* (спільне підприємство), *das Team – die Mannschaft* (команда, колектив), *der Pool – das Schwimmbecken* (плавальний басейн), *der Fan – begeisterter Anhänger* (фанат). Крім того, широко вживаються скорочення та аббревіатури: *Hi-Fi* (*High Fidelity*), *AIDS* (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*), *LP* (*Long Playing*), *Motel* (*Motor + Hotel*), *Pop* (*populär*), *VIP* (*Very Important Person*) [2, с. 42-51].

2. Професійні запозичення та диференціація. Англіцизми служать у багатьох сферах як фаховими, так і науковими засобами взаєморозуміння і надають багато можливостей для нових семантичних диференціацій, наприклад, у музиці: *Schlager, Lied* → *Song, Hit, Evergreen* (*Schlager, der lange Zeit beliebt ist*), *Oldie* (*alter, beliebter Schlager*).

3. Способи висловлювання та експресія. Англіцизми виступають часто в ролі синонімів німецьких слів і можуть вживатися для підсилення висловлювання, наприклад: *Shopping = Einkaufsbummel*.

4. Фактор престижності. Англіцизми в деяких випадках мають перед німецькими синонімами перевагу, тому що надають особі певної соціальної характеристики. За допомогою таких запозичень людина стверджує свій культурний і суспільний авторитет. Саме цей фактор найбільше впливає на вибір носіями мови того чи іншого слова для вираження своєї думки.

5. Легка інтеграція. Англійська та німецька мови належать до германської мовної групи, а це означає, що вони мають однакову структуру, яка полегшує інтеграцію англійських слів у німецьку мовну систему.

6. Англійська мова – світова мова. Запозичування англіцизмів у німецьку мову детермінується такими чинниками, як значний політичний та економічний авторитет США на міжнародній арені та особливим статусом англійської мови як мови міжнародного спілкування [3, с.63-64].

Вплив англійської мови може проявлятися безпосередньо у фонетиці, граматиці та лексиці. Треба зазначити, що в німецькій фонетичній системі з'явилися звуки та звукосполучення, які зовсім для неї не типові.

Наприклад, звук [ʃ] – *Job* [ʃɔb], *Jeans* [ʃi:nz], *Jeep* [ʃi:p]; звук [tʃ] на початку слова – *Chip* [tʃɪp], *Check-in* [tʃɛk-ɪn]; звукосполучень [sp] та [st] – *Speaker* [spi:kə], *Star* [sta:], *Spray* [sprei].

Крім того, англійська мова досить проста порівняно з німецькою у сфері граматики. У німецьку мову входять переважно частини мови, такі як іменники, дієслова та прикметники. Перехід англійських запозичень у німецьку мову починається з того, що іменники отримують граматичний рід, наприклад: *der Boom, das Gangway*. При утворенні множини іменники отримують англійське закінчення “-s”: *die Songs, die Bands* [4].

Іменники жіночого роду можуть бути модифіковані із закінченням “-in” (множина: “-innen”): *die Raverin, die Punkerin, die Babysitterin*.

Запозичені дієслова можуть отримувати згідно з німецькою граматикою закінчення інфінітиву “-en, -n”, наприклад: *to check* → *checken*, *to beam* → *beamen*, *to load* → *loaden*, *to manage* → *managen*. При утворенні партиципу II

запозичені дієслова отримують не тільки префікс “ge”- і закінчення “-t”, але й змішане написання “ge-(e) d”- *getuned, geouted*, наприклад: *Ich habe dir gestern ge(e)mailt*. Слово *g(e)mailt* поєднує ознаки англійської та німецької мови. Наведений приклад є підтвердженням появи такого поняття, як *Denglisch* – *Deutsch* і *Englisch* (німецька й англійська мови) [5]. Це явище демонструє перехід у німецьку мову англійських слів: таким чином розширюється та збагачується німецький словниковий склад.

Література

1. Денисова Ю.Н., Корнева Е.В. Английские заимствования в немецких рекламных текстах. Воронеж: ВГТУ, 2000. 112 с.
2. Омельченко М.С. Классификация англо-американских заимствований в немецком языке. *Вестник Брянского государственного университета*. 2010. № 3. С. 42–51.
3. Розен Е. В. На пороге 21 века. Новые слова и словосочетания в немецком языке. Москва: Менеджер, 2000. С. 165.
4. Neues grosses Wörterbuch. Fremde Wörter mit den neuen Schreibweisen und Regeln der modernen deutschen Sprache. Sonderausgabe. ISBN 3-8174-5258-6.
5. Winke Helmut Akademie für Sprache: Anglizismen keine Bedrohung für Deutsch. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. 2009. № 11.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СФЕРІ СПОРТУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Світлана ГАЙДАМАКА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент В.В. Скачкова

У статті висвітлюються основні особливості сучасної мовної ситуації в Німеччині та проблема надмірності англійських запозичень, зокрема у сфері спорту. Досліджено, як проходить пристосування англійських фонетичних, граматичних і лексичних моделей до структури німецької мови.

Ключові слова: запозичення, англіцизми, пристосування, лексика, німецька мова, спорт.

The article highlights the main features of modern language situation in Germany and the problem of redundancy of English borrowings, in particular in sport. The process of the assimilation of English phonetic, grammatical and lexical patterns in the structure of the German language is researched.

Key words: borrowings, anglicisms, assimilation, lexis, German, sport.

Запозичення як процес є властивим для кожної мови та невід’ємним для лексичного складу німецької мови особливо, тому ця тема завжди важлива й актуальна, оскільки жива мова – це явище, яке постійно розвивається. Поповнення лексики – історично неминучий процес, необхідний для того, щоб на кожному етапі свого розвитку мова відповідала потребам суспільства в спілкуванні, розвитку та збагаченні культури народу. Запозичування лексики

однієї мови іншою є закономірним наслідком мовних контактів в історії розвитку будь-якої мови.

Лексичний запас німецької мови досить наповнений словами з інших мов, зокрема є дуже велика кількість англіцизмів. Вони поширені майже в усіх сферах життя. Цей процес привертає увагу багатьох вчених, таких як Л.В. Васильєв, Є.В. Гордишевська, Ю.В. Кобенко, Г. Сэнфорд, К. Шерер та інші.

Актуальність цієї теми полягає в тому, що процес запозичування в німецькій мові є невичинним. З'являються нові запозичення, які потребують дослідження. Об'єктом дослідження є англіцизми, які функціонують в німецькій мові у сфері спорту. Предметом дослідження є специфіка пристосування та існування англійських запозичень в німецькій мові.

Причин активного використання англіцизмів в німецькій мові досить багато. Перша з них – це використання англійських еквівалентів замість власних німецьких у зв'язку з більш компактною формою або престижністю. Наступна причина запозичування – це використання англіцизмів як професійних термінів. Англіцизми виступають часто в ролі синонімів німецьких слів і можуть вживатися для підсилення висловлювання. Англіцизми, завдяки своїй популярності, використовують часто, щоб надати собі певної соціальної характеристики, підвищити свій культурний та суспільний авторитет. Завдяки спільній мовній групі запозичення з англійської мови інтегруються легше в систему німецької мови. Широке використання англіцизмів зумовлюється значним політичним та економічним авторитетом США на міжнародній арені та особливим статусом англійської мови як мови міжнародного спілкування.

У межах статті було проведено аналіз англійських запозичень у німецькій мові у сфері спорту. Зокрема всі виявлені англіцизми було поділено на тематичні групи.

До видів спорту належать такі: *das Biathlon, das Golf, der Startball, das Badminton, der Sprint, der Basketball, das Golf, das Rugby, der Rodeo, der Volleyball, das Hockey, das Boxen*.

Учасники спортивних змагань: *der Fan, der Coach, der Coming man, der Champion, der Jockey, der Boxer, der Trainer, der Goalkeeper*.

Спортивні терміни: *foulen, dribbeln, das Team, fit, starten Ace, das Assist, das Handikap, traben*.

Спортивне знаряддя: *das Surfboard, das Surfbrett, der Spinnaker, die Spiker, der Ring, der Oker, der Hockeyball, der Drep*.

Усі запозичення отримують ті ж характеристики, що й власні німецькі слова. Англіцизми підпорядковуються правилам німецької мови й отримують артикль, що позначає рід іменників. Наприклад: *das Biathlon, das Golf*. Артикль використовується також з іменниками, що пишуться з маленької літери: *das Fair play* (чесна гра).

Множина англіцизмів будується за допомогою закінчення *s*, в порівнянні з німецькими словами, які мають більший перелік закінчень. Іменники, котрі позначають професії або заняття людини, за правилами німецької мови

утворюють жіночий рід за допомогою закінчення -in, у множині -innen, наприклад, der Boxer — die Boxerin.

Іменники, які закінчуються на -er, отримують у формі давального відмінку множини -n. У множині такі іменники отримують нульове закінчення, наприклад, der Boxer - die Boxer, der Trainer - die Trainer.

Дієслова отримують типово для них закінчення -(e)n. Відмінюються та мають форми минулого часу як слабкі дієслова, утворюючи дієприкметники. Для прикладу візьмемо власне німецьке дієслово «sammeln» – збирати та запозичене «dribbeln» – вести м'яч.

Infinitiv:	sammeln	dribbeln,
Präteritum:	sammelte	dribbelte
Partizip II:	gesammelt	gedribbelt
Partizip I:	sammelnd	dribbelnd

Запозичені прикметники також підпорядковуються правилам відмінювання прикметників у німецькій мові. Для прикладу наведемо відмінювання власного німецького прикметника та запозиченого з англійської мови:

Singular	Singular
N. der fleißig Sportler	N. der fite Champion
G. des fleißigen Sportlers	G. des fiten Champions
D. dem fleißigen Sportler	D. dem fiten Champin
Akk. den fleißigen Sportler	Akk. den fiten Champion

Англійські лексичні одиниці переходили до німецької, часто зберігаючи лише одне значення. Англіцизми глибоко проникли в німецьку мову й адаптувалися, завдяки чому отримали нові значення й стали використовуватися в різних сферах життя.

На семантичному рівні англіцизми в німецькій мові розширили свої значення й отримали нові. Для порівняння візьмемо слово der Start. В німецьку мову воно прийшло зі значенням «старт, початок», на даний момент слово активно використовується не лише у сфері спорту, а й в повсякденному житті.

Поряд із запозиченими словами існують синоніми в мові. Вони виникають з метою уникнення полісемії. Наведемо приклади: воротар : der Goalkeeper = der Torwart = der Torhüter; нападаючий: der Forward = der Stürmer.

Вплив англіцизмів у фонетиці проявляється виникненням нових звуків.

Наприклад, звук [tʃ] на початку слова — der Champion; звукосполучення [sp] та [st] — die Spiker, der Spinnaker, der Startball; звук [ʃ] — der Jockey. Загалом запозичення у сфері спорту залишають правила читання англійської мови. Наприклад, Ace [eis], der Coach [ko:ts], die Spiker [spaikə].

Проведений аналіз англіцизмів у сфері спорту в сучасній німецькій мові показав, що лексичні одиниці англійської мови активно використовуються й мають тенденцію до подальшого розвитку. Було виявлено, що найбільшу кількість запозичень становлять іменники, оскільки запозичувалися здебільшого лексичні одиниці, що позначають предмет, явище або поняття. Слід зазначити, що англіцизми зазнали повної адаптації на семантичному,

фонетичному та граматичному рівні, підпорядкувавшись правилам німецької мови. У ході аналізу було виявлено, що вплив англійських лексичних одиниць досить неоднозначний. З одного боку, запозичення «засмічують» власну мову, а з іншого викликають певні зміни в її структурі.

Література

1. Зиммлер Ф. Функциональные и синтаксические особенности спортивных текстов. *Языковые единицы в речевой коммуникации: межвузовский сборник*. Ленинград, 1991. С. 93–105.
2. Розен Е.В. На пороге 21 века. Новые слова и словосочетания в немецком языке. Москва: Менеджер, 2000. С. 165.
3. Grose Fremdworterbuch. 2. unveränderte Auflage. VEB Bibliographisches Institut Leipzig, 2014. 824 S.
4. Tietz K. Bemerkungen zum Fremdwortgebrauch in Sportberichten. *Sprachpflege*. 2014. März. S. 52.

КАТЕГОРИЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У РОМАНІ ПОЛІ ХОКІНС «ДІВЧИНА У ПОТЯЗІ»

Анна ГЕПАЛОВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Л.Є. Красовицька

У статті розглядаються лексично-стилістичні особливості емоційних станів в англійському романі Полі Хокінс «Дівчина у потязі», який написано у жанрі психологічного трилеру.

Ключові слова: емоційний стан, лексема, денотат, інтенсифікатор, метафоричний вираз, амбівалентність.

The article deals with lexical-stylistic features of emotional states which are described in the English novel “The Girl on the train” by Paula Hawkins. The novel was written in the genre of psychological thriller.

Key words: emotional state, lexeme, denotation, intensifier, metaphor, ambivalence.

Метою роботи є дослідження категоризацій емоційних станів у тексті роману «Дівчина у потязі», які були використані для передачі емоцій героїв та більш емоційного впливу на читача.

Виклад основного положення. Емоції є одним із найбільш важливих елементів успішної комунікації, вкрай важко уявити собі спілкування зовсім без них, адже з їх допомогою передається значна кількість інформації. Більшість науковців визначає емоції людини як реакцію на вплив внутрішніх і зовнішніх подразників, що має яскраво виражену суб'єктивну забарвленість і охоплює усі види чутливості і переживань. Дослідження присвячене виявленню й систематизації емоційних станів у жанрі психологічного трилеру на прикладі роману Полі Хокінс «Дівчина у потязі». Проблема категоризації емоційних

станів у жанрі психологічного трилеру не була детально досліджена сучасними мовознавцями, що зумовлює актуальність цієї роботи.

Усі емоційні стани у творі було проаналізовано та класифіковано таким чином: негативні, амбівалентні та позитивні.

До **негативних** емоційних станів належать почуття страху, самотності, суму, гніву та ненависті. У романі досить часто зустрічається відчуття самотності. Така емотивна семантика яскраво представлена в денотативному макрокомпоненті лексем “alone” та “lonely”, які мають статус обов’язкової емотивності, відповідно до класифікації В.І. Шаховського [1]. Наприклад: “*I couldn’t possibly see her expression at that distance, but I felt when I was looking at her that she was alone. More than alone – lonely*” [2].

Емоція злості переважно виражена за допомогою таких лексичних одиниць, як: “furious”, “anger”, “exasperation”. Наприклад: “*I don’t have words to describe what I felt that day, but now, sitting on the train, I am furious, nails digging into my palms, tears stinging my eyes. I feel a flash of intense anger*” [2]. У цьому прикладі почуття злості супроводжується фізіологічною реакцією “*nails digging into my palms*” [2], а інтенсифікатор “intense” вживано, щоб підсилити значення лексеми “anger”.

Також, у романі Пола Хокінса неодноразово можна зустріти відчуття ненависті, яке репрезентовано за допомогою таких лексем, як: “hate”, “hatred” та “venom”. Наприклад: “*I hate this, hate insomnia more than anything, just lying there, brain going round, tick, tick, tick, tick. I itch all over*” [2]. На додаток до лексеми “hate” у її денотативному значенні, ми можемо побачити яскравий приклад ониматопії “tick, tick, tick, tick”.

Проте найбільш поширеною емоцією у романі є страх. Лексеми в їх денотативному значенні набувають статусу обов’язкової емотивності. Таким чином емоція страху передається лексемами “afraid”, “fright”, “frightened”, “fear”. У наступному фрагменті ми можемо побачити яскравий приклад динаміки почуттів, тобто схвильованість перетікає у відчуття страху, що виражається статусом обов’язкової емотивності: “*I can hear the blood pulsing in my head. I feel excited. I feel afraid*” [2].

До **амбівалентних** емоційних станів, одночасного переживання протилежних емоцій, належать любов та ненависть, байдужість та жалість, наприклад: “*I hate him. Except for all the places where I love him half to death*” [2]. Аби справити сильне враження на читача, авторка роману досягає ефекту схвильованості за допомогою вживання метафоричних порівнянь, наприклад: “*My heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird to get out of cage*” [2]. Також, Пола Хокінс репрезентувала почуття суму за допомогою вживання лексеми “miss” та низкою метафоричних виразів, наприклад: “*I miss him every day. He’s the big hole in my life, in the middle of my soul*” [2]. У багатогранному романі також присутні емоції стурбованості та схвильованості. Почуття схвильованості автор передає читачеві вживаючи лексеми “nervous”, “worried”: “*She’s weirdly nervous, too*”. Це відчуття підсилюється за допомогою вживання інтенсифікатора “weirdly”. Інший приклад стурбованості репрезентовано за

допомогою вживання порівняння та прикметника “jittery”: *“I can’t sit here, watching the trains, I’m too jittery, my heartbeat feels like a flutter in my chest, like a bird to get out of cage”* [2].

Хоча роман «Дівчина у потязі» написаний у жанрі психологічного трилеру, у творі можна зустріти багато **позитивних** емоцій, таких як радість, любов та задоволення. Аби показати глибину почуттів повною мірою, авторка роману використовує інтенсифікатори “madly” та “completely”, наприклад: *“He’s madly in love with her, everyone says so”* [2]. У наступному фрагменті відтінки щастя “happy” підсилюють одразу два інтенсифікатори “flagrantly” та “aggressively”: *“Living like this, the way I’m living at the moment, is harder in the summer when there is so much daylight, so little cover of darkness, when everyone is out and about, being flagrantly, aggressively happy”* [2].

У ході аналізу психологічного трилеру було виявлено, що домінуючими емоціями в романі є негативні (48%), на другому місці за частотою вживання – позитивні (29%), а на третьому місці – амбівалентні (23%). Також було розроблено шкалу емоцій за частотою їх опису:

- 1) Страх (42,5%);
- 2) Злість (26%);
- 3) Радість (20%);
- 4) Самотність (5%);
- 5) Ненависть (5%);
- 6) Жалість та схвильованість (4,7%);
- 7) Любов (3,8%);
- 8) Здивування (3%);
- 9) Задоволення (2%).

Отже, слова в денотативному значенні є основою емотивного простору роману. Вони сприяють природності, жвавості мови героїв та реалістичності подій, роблячи історію близькою, зрозумілою для читачів. Конотативи, порівняння і метафори та інші художні засоби створюють особливу таємничу атмосферу та напругу в розвитку сюжету роману в жанрі психологічного трилеру.

Література

1. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций: монография. Москва: Гнозис, 2008. 426 с.
2. Hawkins P. The Girl on the Train. US: Riverhead Books, 2015. 179 p.

ВИРАЗ ОЧЕЙ ЯК СПОСІБ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Катерина ДЖИМ

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.В. Тучина

Стаття присвячена аналізу використання лексеми “eyes” як засобу невербальної комунікації. Розглядаються функції невербальної комунікації, які може виконувати вираз очей. Наводяться приклади з англійського художнього дискурсу.

Ключові слова: вербальні та невербальні компоненти комунікації, лексема “eyes”, портрет, літературний портрет.

The article deals with the analysis of using the lexeme “eyes” as the means of non-verbal communication. Some functions of non-verbal communication that are performed with the help of the expression of eyes are considered. The analysis is illustrated with examples of English fiction discourse.

Key words: lexeme eyes, verbal and non-verbal means of communication, portrait, literary portrait.

Спілкування потребує використання різних засобів комунікації, як вербальної, так і невербальної. Вербальне спілкування відбувається за допомогою мовних знаків та виступає як комунікаційний акт. Невербальна комунікація являє собою поведінку, сигналізуючи про характер взаємодії та стан індивідів, які беруть участь у спілкуванні.

Мета дослідження – виявлення особливостей використання лексеми eyes як засобу невербального спілкування.

Невербальні компоненти комунікації є невід’ємною частиною міжособистісного спілкування, тому що їх інформативне навантаження, на думку вченого-психолога та психоаналітика А. Меграбяна, є адекватними інформативності вербальних, а іноді й перевищують їх, у відповідності до екстралінгвістичних умов комунікативної ситуації [1].

Існує декілька форм невербальної комунікації, а саме:

- мімічні вирази;
- паралінгвістичні компоненти, до яких відносяться немовні звуки, також висота голосу, тембр, інтенсивність звучання. Емоціональними індикаторами можуть виступати паузи упродовж мовного акту, мовленнєві помилки, паузи, тощо;
- кінестезичні вираження (поза, рухи тіла);
- проксеміка (характеристика міжособистісної дистанції);
- рухи очей (частота і тривалість фіксації очей іншої людини)[2].

Невербальні дії тісно пов’язані з мовленнєвим актом. Часто вони не відповідають вербальній передачі інформації, коли мовне висловлювання не збігається за значенням із діями і не розкриває реальне ставлення суб’єкту до актуальної ситуації, а іноді є повноцінним компонентом спілкування.

При описі різних актів невербальної комунікації автор художнього твору часто вдається до створення літературного портрету. У літературному портреті основною метою автора є опис як внутрішніх, так і зовнішніх рис героя, його стан залежно від зміни навколишнього середовища [1]. Вираз обличчя, а саме за допомогою використання лексичної одиниці *eyes*, часто є невербальним засобом комунікації [4]. Саме через очі суб'єкт сприймає навколишній світ та трактує його відносно до свого фізичного та психічного стану, культурної освіченості тощо.

За допомогою невербальних засобів комунікації, виконуючий дії індивід, може передавати своє безпосереднє відношення до предметів, об'єктів оточуючого середовища. Невербальні засоби комунікації здатні передавати оцінку ситуації індивіда. Розрізняють три типи оцінок: емоційна, етична та статусна [3].

Антропологічний аналіз сучасної лінгвістики відзначається поглибленим інтересом до дослідження вираження емоції за допомогою зв'язку вербальних та невербальних компонентів комунікації. До найбільш визначних, антропологічно орієнтованих робіт дослідників можна віднести наукові праці Н.Д. Арутюновой (1976), О.С. Кубрякової (1995), Е. Бенвеніста (1974), Г. Гийома (2007), А. Вежбицької (1996, 1999), В.І. Карасика (2004), Г.В. Колшанського (2008), Т.А. Ван Дейка (1989), В.І. Постовалової (1988) та інших [1].

Відомо, що емоційну оцінку можна висловити не тільки з використанням вербальних засобів, а й за допомогою міміки, жестів або невербальних прийомів. У літературних текстах невербальні дії розглядаються як знак визначеної емоції, що передбачає висловлювання думок, відчуття, ставлення та інших емоційних аспектів.

При етичному оцінюванні невербальні дії реалізуються через ставлення до таких аспектів, як етика повсякденного життя, загальнолюдські цінності, культура поведінки. У даній ситуації розглядаються відповідності на розбіжності вчинків індивіда із дотриманням загальнолюдських правил та норм.

У невербальній поведінці людей, як і в мовленнєвій, проявляється статусна оцінка, яка спостерігається у відповідності поведінки індивіда статусній нормі (наприклад, рольова оцінка: чоловік – жінка, дитина – дорослий), кар'єрній позиції (начальник, підлеглий) [1].

Лексична одиниця *eyes* може входити до складу словосполучень, які описують певні фізичні характеристики (*oval eyes, green eyes, big eyes*): «*As a young man, with a great mass of curling chestnut hair, with a wonderful skin and large deep blue eyes*» [5]; «*What nice eyes he had, small, but such a dark blue!*» [7].

Вона також входить до складу деяких фразеологічних одиниць (*take one's eyes off, to catch one's eye, to keep an eye on, with the naked eye, to be in the public eye, in smb.'s eyes, the mind's eye, put the finger in the eye*): «*He caught her curious and speculative eyes fixed on his hands, and, being in explanatory mood...*» [8]; «*As*

they watched, the figures in the dusty heat waves finally became recognizable as cavalry - even to the naked eye» [6, с.30].

Лексема *eyes* може уточнюватися за допомогою слів, які позначають різні компоненти у фізіологічному складі ока (*pupil, cilia, cornea, iris*): «*The pupils in his eyes were dilated so large that his eyes looked black in a face that had gone strangely pale»*[6]. Також, автор створює опис фізичного стану героя (*exhausted eyes, tired eyes, red eyes*): «*Her face, puffed up, red, with swollen eyes and swollen lips»* [6, с.12].

Вираз обличчя є невід'ємною складовою серед опису всіх елементів тіла. Найчастіше він відповідає конкретній ситуації. Так, використання лексичної одиниці *eyes* із допоміжними елементами може розкривати характер героя, його ставлення до ситуації та соціуму (*to throw dust in smb.'s eyes, to hide one's eyes, to avoid smb.'s eyes, take eyes off, to throw one's eye, delight one's eyes*): «*He could hardly take his eyes off him ...»*[8]. У цьому прикладі автор передає відчуття зацікавленості героя у співрозмовнику. Або: «*They were the greatest possible eyesore»* [5]. Тут же, навпаки, розкривається негативне ставлення особистості.

За допомогою лексеми *eyes* також відображається внутрішня боротьба або символізується спокій, тобто вони є показником емоційного стану особистості (*sad eyes, happy eyes, calm eyes, to cry one's eyes out, frightened eyes, laughing eyes*), її інтелектуального рівня (*silly eyes, intelligent eyes, smart eyes*): «*Her heart melted within her when she looked into his deep, friendly eyes»* [6, с.2]; «*...and Martin Eden followed his exit with longing eyes»* [5]; «*...with great shining eyes that gazed beyond the sound and saw behind it the leap and pulse of life and the gigantic phantoms of the spirit ...»* [5]. У цих випадках вираз очей розкриває дружелюбність та відкритість особистості, її гарний настрій.

Очі також можуть розкривати характер героя, особистісні якості (*kind eyes, honest eyes, cruel eyes*): «*She was a pale, ethereal creature, with wide, spiritual blue eyes and a wealth of golden hair»* [6, с.2]. «*He looked at me with those innocent eyes of his»* [8]. У реченнях відкривається духовність героя, а колір символізує чистоту.

Очі виступають описовим елементом думок, поглядів, побажань (*in one's eye, in public eye, as far as one can see*): «*She's out of the public eye for months, and you know, unless they see you all the time they forget that you ever existed»* [6, с.4], можуть бути інструментом для вимірювання просторових відношень (*in front of one's eyes, before smb's eyes, under smb's eyes*): «*His face shimmered before his eyes as he walked along»*[5]. Рух очей символізує внутрішній стан героя, його емоційне сприйняття (*to goggle one's eyes, to roll one's eyes, to drop one's eyes, to cast down one's eyes*): «*...he suddenly puffed out his cheeks and goggled his eyes at her»* [6, с.15]; «*He could hardly take his eyes off him»*[7]; «*He had a haggard look as his dark eyes scanned the tennis-court»*[8].

У ході невербальної комунікації лексема *eyes* відіграє важливу роль для розкриття як фізичного, так і внутрішнього стану персонажу і передання його почуттів і думок та ставлення до оточуючих.

Література

1. Барташева Г.І. Взаємодія невербальних та вербальних компонентів ситуації комунікативного домінування в англійському дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2004. 20 с.
2. Врыганова К.А. Языковая репрезентация феномена маскировки эмоций человека (на материале английских художественных текстов): дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: 10.02.04 «Германские языки». Иваново, 2012. 164с.
3. Кильмухаметова Е.Ю. Взаимодействие вербальных и кинесических средств с оценочным компонентом (на материале французского языка). *Функциональная семантика (на материале французского языка): Сб. научн. трудов МГЛУ*. М., 2002. Вып. 464. С. 28–36.
4. Герасимова Д.А. Концепт EYES в английской языковой картине мира: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». Иркутск, 2009. 22с.
5. London, J. Martin Eden. Macmillan and Co. [E-resource]. URL: http://royallib.com/book/London_Jack/Martin_Eden.html
6. Mansfield, K. The short stories of Katherine Mansfield. London: The Society of authors, 1937. 387 p.
7. Maugham, W.S. 65 Short Stories. Heinman, 1988. [E-resource]. URL: <http://www.twirpx.com/file/878205/>
8. http://royallib.com/book/Maugham_William/Theatre.html

СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ ТА СПОСОБИ ТВОРЕННЯ НЕОФІЦІЙНИХ АНТРОПОНІМІВ У СФЕРІ ДЖАЗОВОЇ МУЗИКИ США

Анастасія ДМИТРИЄВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент О.В. Зосімова

У статті розглядаються структурні моделі та способи творення неофіційних антропонімів у сфері джазової музики США. З'ясовано, що найбільш поширеними типами досліджуваних прізвиськ є прості та полікомпонентні відапелятивні одиниці, а також однокомпонентні відонімні та полікомпонентні «змішані» (відонімно-апелятивні) неофіційні антропоніми.

Ключові слова: неофіційний антропонім, прізвисько, власна назва, онім, апелятив, спосіб творення.

The article deals with structural models and ways of coining informal anthroponyms in the sphere of American jazz music. The analysis shows that the most common types of the nicknames in question are root words and multicomponent units based on appellatives as well as one-component nicknames derived from proper names and 'mixed' multicomponent nicknames based on both appellatives and onyms.

Key words: informal anthroponym, nickname, proper name, onym, appellative, way of formation.

Важливим елементом системи антропонімів є прізвиська, тобто неофіційні найменування, якими середовище індивідуалізує або характеризує особу. Прізвиська, або неофіційні антропоніми (далі НА) – це складний та унікальний феномен, усебічне вивчення якого має важливе значення для розуміння життя колективу, що їх використовує, його історії, традицій та звичаїв, характеру стосунків між людьми, менталітету певного народу загалом.

Попри те, що англійська неофіційна антропонімія привертає пильну увагу вчених багатьох країн, зокрема створюються словники цього різновиду власних назв [2; 4], досліджуються структурно-семантичні та функціональні характеристики прізвиськ (студії І. Гайдук, В. Катернюк, О. Манченко), їхня національно-культурна специфіка (праці В. Лавриненко; А. Цепкової та ін.), на сьогодні в цій сфері ще залишається чимало відкритих питань. Наприклад, досі не існує спеціальних лінгвістичних досліджень, присвячених аналізу прізвиськ американських джазових музикантів, які посідають важливе місце в системі власних назв англійської мови.

Мета нашого дослідження – визначити основні структурні моделі та способи творення НА у сфері джазової музики США.

Особливості прізвиськ на значну міру залежать від їх складу та структури, тобто від того, з яких словесних знаків і яким чином вони побудовані. Спираючись на структурну класифікацію НА, запропоновану В. Катернюк [1, с. 9], розглянемо будову та особливості творення прізвиськ американських джазових музикантів.

З огляду на кількість складників, **відапелятивні** НА поділяються на **однокомпонентні** та **полікомпонентні**.

Однокомпонентні НА.

А. Прості відапелятивні: *Baby, Baron, Bean, Bird, Captain, Cat* та *Slim, Happy, Lucky, Pretty* тощо. Як бачимо, у ролі апелятива виступають іменники, а також досить часто – прикметники. У випадку прізвиськ, утворених від прикметників, процес онімізації поєднується з конверсією.

Б. Дериваційні.

1) Афіксальні: *Shorty, Whitey, Lovie, Hootie, Spanky, Wingy, Sippie* та ін.

Дериваційні прізвиська цього типу здебільшого утворені за допомогою зменшувального суфікса -у (ie) від різних частин мови, зокрема: прикметників (*short, white*), іменників (*wing*) та дієслів (*to spank*). Деякі з цих НА є оригінальними, наприклад, блюзова співачка та композиторка Сіппі Воллес отримала прізвисько *Sippie* (від *to sip*) ще в дитинстві від звички по-особливому присьорбувати перші страви під час їжі [6]. Разом з тим, частина суфіксальних утворень є традиційними прізвиськами людей, невисоких на зріст (*Shorty*), білих за кольором шкіри (*Whitey*) тощо.

Однокомпонентних відапелятивних НА, утворених префіксальним способом, у ході аналізу виявлено не було.

2) Композитні – утворені способом словоскладання, наприклад: *Yardbird, Cleanhead, Moonface, Gatemouth, Dippermouth*. Словотвірний аналіз прізвиськ цієї групи дав змогу виділити такі моделі складних НА:

1. N+N: *Gatemouth, Yardbird, Moonface, Honeybear* (де *bear* – ведмідь).
2. V+N: *Lockjaw*.
3. Adj +N: *Sweetpea, Cleanhead*.

Попри те, що словоскладання належить до продуктивних способів словотвору в англійській мові, прізвиськ американських джазових музикантів, утворених власне цим способом, не надто багато. Як правило, НА-композиції є результатом простої онімізації апелятивів, що за своєю будовою вже є складними словами, наприклад: *Cannonball* (Julian Adderley) – від *cannonball* («гарматне ядро»), *Half-Pint* (Frankie Jaxon) – від *half-pint* («половина пінти»; жартівливе слово на позначення маленької дитини або людини [5]).

Б. Абревіатурні.

До них відносять як ініціальні скорочення, так і різноманітні усічені форми слів. Власне аббревіатур у межах розглянутих нами прізвиськ сучасних американських джазових музикантів немає, тоді як скорочення мають місце, як-от: *Mex* (від *Mexican*), *Pres(z)* (від *president*) [3].

Полікомпонентні НА.

До полікомпонентних НА віднесено прізвиська, які мають структуру словосполучення й представлені такими синтаксичними моделями:

1. N + N: *Father Time, Mr. Clock*.
2. Adj + N: *Little Jazz, Hot Lips, Big Gate, Little Gate, Velvet Fog*.
3. Adj +Adj + N: *Old Blue Eyes*.
4. N + Prep + (Art) N: *Chairman of the Board, King of Jazz*.
5. Adj + Num: *Divine One*.
6. N (Possessive) + Adj + N: *Swing's Senior Statesman*.

Відонімні прізвиська.

Однокомпонентні трансонімізовані прізвиська переважно утворені від антропонімів, зокрема офіційних імен.

У ролі НА може виступати особове ім'я музиканта (*Ella* – *Ella Fitzgerald*, *Barney* – *Barney Bigard*, *Miles* – *Miles Davis*) або перша частина сценічного імені (псевдоніма): *Abbey* – *Abbey Lincoln*, *Billie* – *Billie Holiday*.

Деякі прізвиська являють собою усічені або певним чином модифіковані форми складників офіційного імені. При цьому, НА часто нагадують певні апелятиви, що вже існують у мові, як-от: *Hawk* – *Coleman Hawkins* (*hawk* – яструб), *Brownie* – *Clifford Brown* (*brownie* – домовик).

Утворення прізвиськ американських джазових музикантів за допомогою скорочення може відбуватися шляхом усічення кінцевої (*Coop* – *Bob Cooper*) та рідше – початкової частини антропоніма (*Trane* – *John Coltrane*). Відонімні прізвиська також можуть бути результатом ініціальної аббревіації, як-от: *J.J.* – *James Johnson*, *Gigi* – справжнє ім'я музиканта – *George General Grice, Jr.*

Значно меншою мірою в межах досліджуваних мовних одиниць представлені НА, утворені від топонімів або інших власних назв. Наприклад, Карл Філдс (*Carl Fields*) мав прізвисько *Kansas*, оскільки народився у штаті Канзас [3]. Прикметно, що нам вдалося знайти лише один **полікомпонентний** відонімний НА, а саме – прізвисько Джозефа Джонса *Philly Joe*, де *Joe* –

гіпокористична форма офіційного особового імені, а компонент *Philly* вказує на те, що артист народився у Філадельфії (*Philly* – прізвисько цього міста) [6].

На відміну від В. Катернюк, яка, слідом за Н. Гарбовською, поділяє відонімні НА на трансонімізовані (утворені шляхом трансонімізації іншої власної назви без модифікацій або лише зі змінами морфемного складу) та трансформовані, що мають у своїй структурі додаткові елементи (іменники, прикметники, числівники) [1, с. 6], на нашу думку, прізвиська останнього типу слід уважати **відонімно-апелятивними** («змішаними»), оскільки загальні назви, які входять до їхнього складу, не менш важливі для їх мотивації, ніж вихідні оніми; вони є, по суті, рівноцінними компонентами прізвиська.

Відонімно-апелятивні НА.

Прізвиська цієї групи є полікомпонентними й здебільшого представлені моделлю Adj + N, де іменник – частина справжнього імені музиканта, прикметник – апелятив на позначення його певної якості (прикметної риси зовнішності чи характеру тощо), наприклад: *Little Mitch* – *George Mitchell* (*Mitch* – усічене прізвище, *Little* – указівка на невеликий зріст), *Big Joe* – *Joseph Vernon Turner, Jr.* (*Joe* – гіпокористична форма імені музиканта, *Big* – через зовнішність та вагу).

Різновидом моделі Adj + N є також конструкція з двома прикметниками, як-от: *Long Tall Dexter* – *Dexter Gordon*. Також відонімно-апелятивні прізвиська можуть мати структуру N + N, наприклад: *Brother Ray* – *Ray (Raymond) Charles*.

Аналіз структури й способів творення прізвиськ американських джазових музикантів засвідчує, що серед них переважають відапелятивні та відонімно-апелятивні одиниці. Тенденція до переваги саме цих словотвірних типів над власне відонімними зумовлена тим, що такі НА мають більш виражену мотивацію, описуючи певну важливу рису зовнішності чи характеру артиста.

Перспективи дослідження вбачаємо саме у з'ясуванні мотивації прізвиськ американських джазових музикантів, що розширить наші уявлення про світогляд народу, культуру та історію США.

Література

1. Катернюк В.В. Структурно-семантичні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2010. 18 с.
2. Delahunty, A. Oxford Dictionary of Nicknames. New York, 2006. 240 p.
3. Jazz Nicknames [E-resource]. URL: <http://www.allaboutjazz.com/jazz-nicknames-by-aaj-staff> (viewed 24 January, 2017)
4. Shankle, G.E. American Nicknames: Their Origin and Significance. New York, 1955. 524 p.
5. The American Heritage Dictionary of the English Language [E-resource]. URL: <http://www.ahdictionary.com> (viewed 25 January, 2017).
6. Wikipedia: The Free Encyclopedia [E-resource]. URL: <http://en.wikipedia.org> (viewed 26 January, 2017).

ЛЕКСИЧНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

НІМЕЦЬКОМОВНИХ БЛОГІВ

Олександра ЗАВЕРТАЛЮК

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Т.М. Кошечкіна

У статті розглядається блог як сучасний спосіб подання інформації та новий вид тексту. Особлива увага приділяється його функціональному стилю та лексичним функціям, досліджується вплив інтернет-статей на комунікацію.

Ключові слова: блог, інтернет-щоденник, онлайн-щоденник, функціональний стиль, скорочення, англіцизми.

In this article, "blog" is considered as a modern method of material presentation and a new kind of text. We pay special attention to the functional style and lexical functions and analyze the influence of the internet-articles on communication in general.

Key words: blog, Internet-diary, on-line-diary, functional style, shortening, English loan words.

Постановка проблеми. Процес дослідження інформаційного простору Інтернету, зокрема, німецькомовних блогів актуалізує широке коло соціальних, лінгвістичних та мовознавчих проблем, пов'язаних із новизною цього виду тексту, різними поглядами мовознавців щодо стилістичних особливостей інтернет-щоденника, впливом лексики на літературну німецьку мову та труднощами, які виникають під час сприйняття цього тексту.

Стан дослідження. Дослідження німецькомовних онлайн-щоденників поки що знаходяться на початковому етапі, оскільки ця тема є зовсім новою. Деякі мовознавці та лінгвісти дійшли до певних висновків, на основі яких інші можуть розпочинати власні дослідження даної теми. Йдеться, зокрема, про вагомий внесок таких філологів, як Д.Р. Виноградова, Л.О. Гончаренко, С.С. Данилюк, І.Л. Дьяконова, Ю.М. Левіт, Т.В. Радзієвська, І.А. Сахно та інших, які не тільки розвинули, але й суттєво оновили традиційні наукові уявлення про електронні статті [2, с. 7 – 9; 3, с. 294 – 301; 4, с. 121 – 134; 5, с. 150 – 155; 6, с. 71 – 72; 8; 11]. Тому не буде перебільшенням сказати, що сьогодні без врахування та аналітичного розгляду їх наукового внеску не може обійтись жодна серйозна праця з дослідження інтернет-тексту.

З цих робіт можна дізнатись про те, що мова Інтернету набирає великої популярності та впливає на суспільство. Деякі з них мають різні погляди на стильову належність блогів, а саме, дехто відносить мову електронної статті до вже існуючих стилів мовлення, дехто надає їй окремий стиль. Також ці мовознавці порушують у своїх роботах тему лексичної наповненості онлайн-журналів, але досить поверхово.

Разом з тим слід зазначити, що зазначені роботи є початковими спробами залучити аналітичний та практичний потенціал сучасної філологічної науки до

розгляду порушених ними проблем. Саме тому **метою** статті є подальший теоретичний розгляд теми лексичних та стилістичних особливостей німецькомовних інтернет-блогів.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютеризація суспільства внесла великі зміни в життя та розвиток людини, зокрема, це зумовлено появою Інтернету. Багато матеріальних та нематеріальних речей модернізується, не винятком стає й інформація та спосіб її подання. Однією з таких змін в інформаційному просторі стає блог, який в 90-х роках починає свій розвиток в Америці і продовжує своє вдосконалення в наш час.

Блог – цей термін являється запозиченням з англійської мови, де **Web Log** означає інтернет-журнал, інтернет-щоденник, онлайн-щоденник; це веб-сайт, основний зміст якого – регулярно додані записи, які містять текст, зображення та мультимедію [11, с. 1]. Він заміняє більшій частині людства газети, журнали, книжки тощо. Головною його особливістю є те, що кожен, хто читає онлайн-щоденник, може вступити в дискусію з його автором або іншими читачами; саме це і викликає неабиякий інтерес у читача, отримує його прихильність.

В.В. Негуторов зазначає, що функціональні стилі мовлення мають велике значення в усній та писемній мові. Вони надають стилістичного забарвлення тексту, допомагають сформулювати думку відносно тематики викладення [10, с. 28]. Виділяють 5 основних функціональних стилів: офіційно-діловий, науковий, публіцистичний (мова засобів масової інформації), розмовно-побутовий, художній (функціональний стиль художньої літератури).

Лінгвісти досі сперечаються, до якого функціонального стилю належить електронна стаття. Більшість впевнена, що онлайн-щоденник поєднує в собі всі 5 стилів, деякі вважають, що стильова належність визначається виключно тематикою окремої інтернет-статті, деякі – що блог має свій окремий стиль мовлення. Ми у своїй статті спираємось на роботу С.Г. Чемеркіна «Мова інтернет-комунікації», в якій він стверджує, що мова Інтернету – це фіксація розмовної мови та має всі ознаки розмовного стилю мовлення, а саме: неофіційність стосунків між мовцями, невимушеність спілкування, спонтанність спілкування, використання позамовних чинників (ситуація, поза, руки, жести, міміка), потенційна можливість відразу уточнити незрозуміле, акцентувати головне [9, с. 365–366].

Щодо лексичних особливостей інтернет-статтей, то вони теж зумовлені домінуванням розмовного стилю. Аналізуючи блоги в соціальних мережах (переважно „Facebook“) та Інтернет-варіанти популярних німецьких газет („Bild“, „Focus“, „Die Zeit“, „Der Spiegel“), ми виділили такі:

1) скорочення (*die Universität – die Uni, die Kontrollarbeit – K/a*) ; 2) велика літера при звертанні (*Du, Dich*); 3) запозичення – англіцизми (*Catering* (від англ.) – місце громадського життя, їдальня); 4) слова іншомовного походження (*Amour, der Juni, der Viez*); 5) звертання на початку та наприкінці інтернет-статті (*Hi, Hallo zusammen*) ; 6) написання декількох слів або навіть всього речення разом без інтервалів (*allesitzendundlächeln* – «всі сіли і

посміхнулись»); 7) написання іменників із маленької літери (*psyche, in münchen, am meer*); 8) поєднання німецьких слів з англійськими – суржик (*Cafe to go* – «йти в кафе»), а також манера дружнього звертання автора до читача, нібито вони знайомі особисто. Такий спосіб подання інформації інтригує, змушує користувача читати електронні статті знов і знов, але вони утворюють деякі проблеми.

На думку М.Б. Бергельсон, О.А. Леонтович та деяких інших, до основних проблем, які виникли в результаті швидкого розвитку та поширення інтернет-статей належать перенесення мови Інтернету в «живе» спілкування між людьми та занепад літературної мови [1; 7].

Висновки. Отже, дослідивши німецькомовні інтернет-статті, ми дійшли висновку, що блог – це новий спосіб подання інформації, мова якого поступово виходить за межі Інтернету і впливає на німецьку літературну мову. Його популярність зумовлена використанням недоступних раніше інструментів: вільне викладання будь-яких електронних статей, їх коментування, викладання тематичних фото та відео, використання скорочень, спрощених слів, англіцизмів, можливість комунікації між користувачами тощо. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку не мають кордонів, оскільки є необхідність у дослідженні стильової належності онлайн-щоденників та їх лексичної наповненості. Ці дослідження ми плануємо провести в нашій дипломній роботі з однойменною назвою.

Література

1. Бергельсон М. Б. Языковые аспекты виртуальной коммуникации. *Вестник Московского университета. Серия 19: Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2002. № 1.
2. Виноградова Д.Р. Письменный разговорный язык в контексте особенностей Интернет-дискурса. *Бодуэновские чтения: Бодуэн де Куртенэ и современная лингвистика*. Казань: Изд-во Казан. ін-ту, 2001. Вып II. С. 7–9.
3. Гончаренко Л.О. Функціональний аспект запозичень. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Миколаїв: ДГУ, 2010. Вип. XXIII. С. 294–301.
4. Данилюк С.С. Невербальні засоби комунікації в англомовних електронних текстах. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2004. Вип. X. С. 121–134.
5. Дьяконова І.Л. Лексичні характеристики електронного спілкування. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2002. Вип. VII. С. 150–155.
6. Левіт Ю. М. Скорочення в німецькій мові. *Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : 20 – 25 квітня 2006 р.* Суми: Сум. ДГУ, 2006. Част.1. С. 71–72.
7. Леонтович О.А. Проблемы виртуального общения. *Полемика*. 2000. № 7. С. 4.

8. Радзієвська Т.В. Текст як засіб комунікації. Київ: Інс-т української мови, 1995. 253 с.
9. Чемеркін С.Г. Мова інтернет-комунікації. *Українська мова: енциклопедія*. – К. : Українська енциклопедія, 2007. С. 365–366.
10. Негуторов В.В. Гипертекст как феномен современного общества. Краснодар, 2003. 118 с.
11. Сахно И. А. Словотворчество в сети (по материалам немецкоязычных блогов). Днепропетровск, 2012. 5 с.

CONCEPT JOY, ITS LEXICAL MEANS OF VERBALIZATION AND STRUCTURE

Ольга KIM

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент М.О.Яценко

У статті розглядаються основні погляди на сутність концепту та подається узагальнене визначення даного терміну, досліджується структура концепту на базі лексикографічного аналізу лексеми “joy” та когнітивно-дискурсійному аналізі прикладів її функціонування.

Ключові слова: *концепт, концепт РАДІСТЬ, лексична одиниця, значення, структура концепту; ядра, колоядерна, периферійна сема.*

The article deals with main points of view on concept and offers the integrated definition of concept. The structure of the concept JOY is considered on the basis of lexicographical analysis of the lexeme “joy” and cognitive-discursive analysis of the examples of its functioning.

Key words: *concept, concept JOY, lexical unit, meaning, concept’s structure; nucleous, near-nucleous and periphery semes.*

People think by concepts, which are units of the universal code and comprise its basis. The concept is a global unit of thinking, and language is the means of access to people’s consciousness [3].

The topicality of the research lies in the fact that there are few works dedicated to the concept JOY and its lexical means of verbalization in the English language.

The **aim** of the present investigation is to reveal the peculiarities of means of verbalization of the concept JOY in the English language.

The objectives of the research are: to analyze the latest works dedicated to concepts’ research, to give an integrated definition of concept, to consider the concept formation and the connection between mentality and a language, to reveal and to analyze all the possible semes of the lexeme “joy” in the Oxford[9], Cambridge[5], Collins[6], Longman[7] and Merriam-Webster[8] dictionaries and to rank them according to their proximity to the concept’s nucleus, to build the structure of the concept JOY.

The object of the present research is formed by nouns as lexical means of verbalization. The subject is the lexeme “joy” as a lexical means of verbalization.

Concept is a key notion of Cognitive Linguistics, which studies human consciousness on the material of the language. The five main approaches in modern Cognitive Linguistics are distinguished: cultural, lingvo-cultural, logical, philosophical-semantic and semantic-cognitive approaches [3].

In the present work the notion of concept is investigated within the semantic-cognitive approach. Its main aim is the study of correlation of language semantics and people's sphere of concepts [3, p.13].

Within the present research, the definitions of concept by E.S. Kubryakova, Z.D. Popova and I.A. Sternyn, V.I. Karasik, Yu.S. Stepanov have been analyzed and an integrated definition of the concept has been worked out: concept is a discrete mental formation being a part of people's memory and having an inner structure of personal and social experience, background knowledge, national and cultural features, the attitudes of one person and a group of people.

Meaning is the product of human mentality, it not only reflects reality, but is also represented in acts of communication. It is a part of a concept, which is identified by a regularly used and reproduced language sign [3].

The meaning reflects only some particular features of a concept, and in order to reveal a concept's peculiarities, the lexical units, which refer to the present concept, should be analyzed.

During the research the Oxford, Cambridge, Collins, Longman and Merriam-Webster dictionaries have been analyzed and the following 11 meanings of the word "joy" have been revealed: 1) a vivid emotion of pleasure arising from a sense of well-being or satisfaction, the feeling or state of being highly pleased or delighted (since 13th century); 2) a source, cause of delight (since 13th century); 3) an object of delight (since 13th century); 4) joyful adoring praise and thanksgiving (since 13th century); 5) a pleasurable state or condition; a state of happiness or felicity (since 13th century); 6) the expression of a glad feeling (since 14th century); 7) a congratulation (since 17th century); 8) a term of endearment for a sweetheart, child (since 17th century); 9) a jewel (since 17th century); 10) success or satisfaction (since 20th century); 11) action or help (since 20th century) [5–10].

It is impossible to define the structure of a concept without studying the peculiarities of the lexeme functioning. Considering the examples of context all the 11 meanings are used in and the time they first appeared, the structure of the concept JOY can be built.

The first meaning described in the present research is **'a feeling, emotion evoked by great happiness and pleasure'**, for instance:

"My head rang with pain but I was alive, and the thought made me want to jump for joy" [9].

In this example a person feels some pain in the head, but the fact of being alive makes him/her happy, and the only thought of avoiding death makes him/her want to jump. People may have a desire to jump when they feel a very strong positive emotion. Consequently, in this context the feeling which was evoked by happiness is verbalized through the analyzed lexeme "joy".

The meaning ‘a feeling, emotion evoked by great happiness and pleasure’ has been identified as the nucleus of the concept JOY. To prove this statement the following reasons may be suggested: a) this meaning is found in all the five of dictionaries under consideration; b) the meaning is the first one in all the dictionaries analyzed; c) it is the most frequent to occur within the same context; d) the meaning has the greatest number of synonyms; e) it was among the first meanings the lexeme “joy” was used in (13th century).

The second meaning under consideration is ‘**a source or cause of delight**’, for example:

“The children's singing was a joy to listen to” [6].

In this example the speaker describes his/her emotions caused by some external phenomena, in particular, children's singing. Singing is not a feeling, but people can feel delight hearing it. Thus, within the context given a source of joy is verbalized through the analyzed lexeme ‘joy’.

The meaning is found in the three dictionaries under consideration: Oxford, Webster and Collins. It is not the first meaning in the dictionaries analyzed, it has fewer synonyms than the first meaning, and it was used for the first time in 13th century. Thus, the meaning ‘a source or cause of delight’ (as well as ‘an object of joy’, ‘a state of being happy’, ‘the expression of positive emotion’) has been identified as near-nucleus seme.

The meaning ‘**success or satisfaction**’ occurs in Oxford and Collins dictionaries, for instance:

“I went to the bank for a loan, but got no joy” [6].

In this example a person wanted to borrow money and went to a bank. However, the request of the person was not satisfied. Thus, satisfaction is verbalized through the analyzed lexeme “joy”.

As this meaning is not the first in the dictionaries, it appeared first in the 20th century, it does not frequently occur within the same context and it has few synonyms, it represents the periphery of the concept (as well as meanings ‘a congratulation’, ‘joyful adoring praise and thanksgiving’, ‘a term of endearment for a sweetheart, child, etc.’, ‘a jewel’).

Thus, during the present research the concept JOY has been described as a part of a language worldview. Having taken the definition of the concept as “concept is a discrete mental formation being a part of people's memory and having an inner structure of personal and social experience, background knowledge, national and cultural features, the attitudes of one person and a group of people”, the current research allows to conclude, that semes which are found in all of the dictionaries under consideration are given the first in these dictionaries, frequently occur within the same context, have a lot of synonyms, were used for the first time earlier, belong to the core of the concept JOY. Semes which are found in the majority of the dictionaries have some synonyms and evolved quite early can be identified as next-to-the-core semes. Those which appeared later do not frequently occur within the same context and have very few synonyms, they represent the periphery of the concept.

The perspectives of further studies are seen as investigating the concept JOY on the basis of literary discourse.

Література

1. Карасик В., Стернин И.А. Антология концептов. Москва: Гнозис, 2007. 512 с.
2. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
3. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. Москва: АСТ «Восток-Запад», 2007. 226 с.
4. Степанов Ю.С. Концепты: тонкая плёнка цивилизации. Москва: Языки славянской культуры, 2007. 248 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

5. Cambridge Dictionaries Online : access mode :
<http://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%BE-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/joy>
6. Collins Dictionaries : access mode :
<http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/joy?showCookiePolicy=true>
7. Longman Dictionary of Contemporary English : access mode :
http://www.ldoceonline.com/dictionary/joy_1
8. Merriam-Webster Dictionary : access mode : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/joy>
9. Oxford Dictionaries : access mode :
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/joy>
10. Oxford English Dictionaries : access mode : <http://findwords.info/term/joy>

НАДСКЛАДНИЙ МИНУЛИЙ ЧАС У КОНТИНУУМІ МОВА/МОВЛЕННЯ

(на матеріалі французької художньої прози XIX-XX століть)

Анастасія КОЛОМІЄЦЬ

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент А.В. Лепетюха

У статті розглядаються моно- та поліпредикативні висловлення з надскладним минулим часом, що у процесі актуалізації мови в мовленні мають певні структурні та семантико-прагматичні особливості, залежно від комунікативної інтенції мовця, який обирає найбільш контекстуально пертинентне представлення інваріантної (мовної) структури.

Ключові слова: актуалізація, висловлення, комунікативна інтенція, надскладний минулий час.

This article is dedicated to the studies of mono-and polypredicative utterances with supercomplex past time that in the process of language actualization in speech have some structural, semantic and pragmatic particularities depending on the communicative intention of the speaker who chooses the most contextually pertinent presentation of invariant (language) structure.

Key words: *actualization, communicative intention, supercomplex past time, utterance.*

Формування та реалізація висловлення, у тому числі синтаксичних конструкцій із надскладним минулим часом, здійснюються відповідно до триному І. Гійома: етап розумовий → мова → мовлення [6, с. 27]. У процесі актуалізації мови в мовленні поступовий рух думки супроводжується зупинками (перехватами), що завершують послідовні етапи цього руху й уявно фіксуються мовними позначеннями, які у результаті формують мовно-мовленнєві знаки. У процесі безперервного породження мовно-мовленнєвого акту в актуальному плані (мовленні) віртуальні можливості (мова) реалізуються комунікантом у певній ситуації за допомогою лінгвістичних знаків, посередниками між ментальною сферою і сферою безпосередньої мовленнєвої реальності [3, с. 9] з урахуванням їхньої граматичної та семантичної доречності у структурі висловлення [1, с. 35]. Система (мова) представляє ряд форм для вираження одного значення, котрі варіюються у мовленні під впливом контексту [2, с. 102]. Мовець підшукує відповідні форми, наприклад, для вираження минулої дії, які за своїм значенням пов'язані з інваріатним знаком у мовній системі. Висловлення з надскладним минулим часом як складний мовно-мовленнєвий знак, що становить реалізацію лінгвістичного знаку, характеризується певними структурними та семантико-прагматичними особливостями.

Стосовно структурної організації досліджуваних висловлень, французькі вчені Л. Соссюр та Б. Штіуль зазначають, що надскладний минулий час розкладається на [*a [eu + participe passé]*] [8]. Такий погляд, очевидно, базується на факті, що надскладний минулий час зворотних дієслів має форму *s'être eu +participe passé*. Е. Бенвеніст висуває гіпотезу щодо складності допоміжного дієслова [*a eu*] + *participe passé*] [4, с. 139]. З іншого боку, можна констатувати, що форма [*eu+participe passé*] не існує поза надскладним часом.

Аналіз сучасної французької художньої прози дозволяє виділити чотири типи висловлень з надскладним минулим часом:

а) Надскладний минулий час у підрядній частині складнопідрядного висловлення з семантичним темпоральним значенням, що уводиться сполучниками (*quand, lorsque*), прислівниками (*après que, avant que, aussitôt que, dès que* тощо), або прислівником (*à peine*) з інверсією головних членів підрядного висловлення:

(1) *Le silence était complet dans la salle quand elle a eu fini* (А. Камю. *L'Étranger*).

б) Складний минулий час у монопредикативному висловленні з темпоральними прислівниками, що вказують на швидке завершення дії:

(2) *En cinq minutes, il a eu disparu* (M. Genevoix. Ceux de 14).

в) Надскладний минулий час у головній частині складнопідрядного висловлення:

(3) *Je bouffais à plein bec, moi, pendant que tu chipotais, j'ai eu fini le premier, je n'ai plus d'appétit* (J.-K. Huysmans. Les Sœurs Vatard).

г) Складносурядне висловлення з надскладним минулим часом у головній частині висловлення:

(4) *Oh, j'ai eu couru mais depuis dix ans je ne cours plus* (J.M. Le Clézio. Désert).

У багатьох дослідженнях із надскладного минулого часу, згадується той факт, що він функціонально наближається до передминулого часу (*passé antérieur*). "Надскладний минулий час з'явився завдяки відступу простого минулого часу (*passé simple*) перед складним минулим часом (*passé composé*), що спровокувало відступ його складного еквіваленту – передминулого часу (*passé antérieur*). Завдяки своїй здатності виражати безпосереднє передування передминулий час функціонував як простий час, що дало змогу появи надскладного минулого часу" [5, с. 48].

Вивчення семантико-прагматичних особливостей надскладного минулого часу показує, що його поява не пояснюється зникненням простого минулого часу (*passé simple*), оскільки інші надскладні минулі часи іноді зустрічаються у творах XIX та XX століть, наприклад:

а) Передминулий надскладний час (*plus-que-parfait surcomposé*):

(5) *Les cinquante hommes de la barricade, depuis seize heures qu'ils étaient là, avaient eu vite épuisé les maigres provisions du cabaret* (V. Hugo. Les Misérables).

б) Інфінітив надскладного минулого часу:

(6) *En outre, m'étant replongé dans Nietzsche hier soir et ce matin aussitôt après avoir eu fini avec Ruskin, des flots de vues nouvelles se sont superposées à celles de la semaine antérieure et menacent pour l'heure de me masquer celles-ci*" (Ch. du Bos. Journal).

в) Пасивна форма надскладного минулого часу:

(7) *Ma mère a eu été diagnostiquée maniaco-dépressif même si aujourd'hui qu'elle va mieux elle est dans le déni* (A. Boudard. Mourir d'enfance).

Кожен структурний тип висловлень із складним минулим часом характеризується певними семантико-прагматичними значеннями. Стосовно поліпредикативних складнопідрядних висловлень Ж. Авю зазначає, що в такому разі йдеться про "передминулий час у передминулому" [7, с. 187], але ситуація в надскладному часі не може "локалізуватися за допомогою темпорального маркеру, і саме підрядне висловлення здійснює цю функцію" [там само]. У головній частині складнопідрядних висловлень надскладний час позначає ситуації, які локалізуються в минулому, віддаленому від моменту мовлення, та відбуваються на протязі двадцяти чотирьох годин. У монопредикативних та в складносурядних висловленнях надскладний минулий час часто маркує дію, час продукування якої є невідомим мовцю з приводу темпоральної віддаленості.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що, залежно від прагматичного планування мовно-мовленнєвого акту та певної комунікативної інтенції, мовець обирає найбільш контекстуально пертинентну форму надскладного минулого часу.

Література

1. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности. Москва, Воронеж, 2001. 432 с.
2. Минкин Л.М. Теория лингвистического ментализма Г. Гийома и вопросы нейролингвистики. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Київ, 2012. №2. Т. 1. С. 98–110.
3. Реферовская Е.А. Философия лингвистики Гюстава Гийома. Санкт-Петербург: Академический проект, 1997. 128 с.
4. Benveniste E. Problèmes de linguistique générale. Paris: Éditions Gallimard, 1974. Т. II. 286 p.
5. Bürgi, A. Analyse de l'émergence du sens de surcomposé. *P. Larrivée (dir.), Variation et stabilité du français*. Louvain / Paris: Éditions Peeters, 2007. P. 34–49.
6. Guillaume, G. Observation et explication dans la science du langage. *Langage et science du langage*. Paris: Librairie A.-G. Nizet. Québec: Les presses de l'Université Laval, 1969. P. 25–45.
7. Havu, J. Le passé surcomposé dans le français classique. *Le changement en français. Etudes de linguistique diachronique*. Paris: Peter Lang, 2013. P. 177–192.
8. Saussure, L., Sthioul, B. Formes et interprétations du passé surcomposé [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://superinf.ru/view_helpstud.php?id=4669<<http://www.slideshare.net/louisdesaussure/pass-surcompos-et-enrichissement-pragmatique>>

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Bos, Ch. du Journal. Paris: Éditions Corr  a, 1925. Т. 2. 213 p.
2. Boudard, A. Mourir d'enfance. Paris: Robert Laffont, 1995. 209 p.
3. Camus, A. L'  tranger. Paris:   ditions Gallimard, 1970. 179 p.
4. Genevoix, M. Ceux de 14. Paris: Flammarion, 1950. 321 p.
5. Hugo, V. Les Misérables. Paris:   ditions Gallimard, 1862. Т. 2. 345 p.
6. Huysmans, J.-K. Les Sœurs Vataud. Paris:   ditions Gallimard, 1879. 291 p.
7. Le Clézio, J.M. Désert. Paris: Verba Mundi Books, 1980. 303 p.

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ПОБУДОВИ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОРТРЕТА НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ УВЕ ТІММА „DIE ENTDECKUNG DER CURRYWURST”

Яна КОНОНЕНКО

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент В.В. Скачкова

У статті розглядаються структурно-семантичні типи літературного портрета та лексичні засоби його побудови на матеріалі роману Уве Тімма „Die Entdeckung der Currywurst”.

Ключові слова: *портрет, типологія портретів, класифікація, забарвлена та нейтральна лексика.*

The article deals with structural and semantic types of literary portrait and lexical means of its creation based on the novel of Uwe Timm „Die Entdeckung der Currywurst”.

Key words: *portrait, typology of portraits, classification of portraits, colored and neutral vocabulary.*

Література посідає дуже важливе місце в житті кожної людини, оскільки вона є дзеркалом, що відображає всі суспільні вади, саме вона розвиває свідомість людини, її почуття, психіку, особистість загалом, а отже формує цілісну особистість. Кожен без винятку літературний твір має свої складові частини, характерні ознаки, структуру. Одним із компонентів твору є портрет героїв. Без літературного портрета не можливий жодний твір, жодна книга. Адже портрет – це один із засобів конкретизації персонажа, він допомагає читачеві уявити собі героя, певний образ таким, яким його вигадав і хотів донести до читача автор. Портрет сприяє більш насиченому, цікавому читанню книги. Герой без портрета у творі – це просто символ, герой «без обличчя».

Жанр літературного портрета набув самостійності тільки наприкінці 19 – на початку 20 століття. Саме з того часу дослідники намагаються відстежити історичний розвиток, становлення портрета як самостійного жанру, виявити його особливості й схарактеризувати його сьогоденне положення. Але не дивлячись на таке довге становлення, і на сьогодні існують різні принципи його тлумачення. Адже він знаходиться на перетині критики і художньої публіцистики. Виходячи з усього вище зазначеного, актуальність нашої теми зумовлена необхідністю розглядати літературний портрет як важливу та невід’ємну складову тексту.

Метою цієї статті є виявлення специфіки портрета, його типології та характеристика природи портрета на матеріалі роману Уве Тімма „Die Entdeckung der Currywurst”.

Завданнями є актуалізація проблеми і перспективи дослідження літературного портрета як жанру; виявлення структурно-семантичних типів портретів у літературному творі та вивчення засобів їх побудови.

Об’єкт дослідження – роман Уве Тімма „Die Entdeckung der Currywurst”.

Предметом дослідження є літературні портрети в художньому творі. Дослідження такого явища як «портрет» відображено в працях І.А. Бикової, Е.А. Гончарової, К.Л. Сизової, Є.Я. Кусько та інших. Залежно від мети дослідження й аналізованого матеріалу виділяються різні типи портрета. У роботі науковця І.А. Бикової є поділ описів персонажа за кількістю портретних номінацій: концентрований і деконцентрований. Е.А. Гончарова в рамках літературного портрета виділяє два види: квалітативний і функціональний. У роботі К.Л. Сизової портретна характеристика персонажа поділена на види за тематичними та структурними ознаками. Типології портретів численні і різноманітні, наприклад, їх ще класифікують за такими ознаками, як спосіб створення, форма, структура тощо. У рамках композиційно-семантичної класифікації види портрета визначаються відповідно до переважаючих семантичних і композиційних ознак: абстрактний портрет, живописний портрет, пластичний і архітектурний портрет, портрет паспортний або портрет-лейтмотив, комічний портрет. Але у нашій статті ми визначили чітку класифікацію за І.А. Биковою, яка виділяє такі види портретів персонажа: 1) за кількістю описуваних осіб (одиничний, двоєний, груповий); 2) за співвідношенням зовнішнього і внутрішнього (фізичний, психологічний); 3) за повнотою опису (детальний, стислий); 4) за структурою (концентрований, деконцентрований).

Тож за кількістю зображуваних осіб у тексті роману Уве Тімма можна виділити: а) одиничний портрет, що подає опис зовнішності тільки одного героя; б) двоєний, що зображує двох героїв; в) груповий портрет, що змальовує трьох чи більше героїв. Наприклад: а) *„Sie streckte mir die Hände entgegen, drehte sie langsam um. Die Fingergelenke waren dick verknotet“* [5, с. 10]; б) *„Er war klein, aber durchaus kein Zwerg, auch war er nicht glatzköpfig und erst recht kein Albino. Die Frau hingegen hatte der Großschieber richtig beschreiben, rotblondes Haar, die Augenbrauen wunderbar geschwungen, und einen Teint, so durchsichtig hell und rein wie Porzellan“* [5, с. 203]; в) *„Unten im Empfang saßen rechts und links an den Korridorwänden viele alte Frauen und ein paar alte Männer, Filzhausschuhe an den Händen, mit ganz weiße Haare und starrten mich an“* [5, с. 16].

Щодо співвідношення внутрішніх і зовнішніх сторін зображення персонажа, у новелі Уве Тімма можна виділити: а) фізичний портрет, що подає опис зовнішності; б) психологічний портрет, що зображує внутрішній стан героя. Наприклад: а) *„Ein hochgewachsener, schlanker Mann steht da, im Anzug raucht, die Hand, die linke, lassig in der Taille abgestutzt, wie ein Filmschauspieler“* [5, с. 89]; б) *„Er war so zögernd und etwas unsicher, aber mit offenen Augen“* [5, с. 24].

Щодо повноти опису, ми маємо такі портрети, як: а) детальний, що змальовує героя дуже докладно: *„Er wird die Hände heben, sein Gesicht wird sich verändern, die Augen, diese hellgrauen Augen, werden dunkler werden, er wird strahlen, ja strahlen, kleine Falten werden sich um die Augen bilden, die man sonst nicht sehen kann, eben nur, wenn er lacht.“* [5, с. 105]; б) стислий, що має на меті

зображення однієї, двох характерних ознак чи рис героя: „*Ihre Haare waren versengt und ihre Wimpern nur noch kleine gelbbraune Klümpchen*“ [5, с. 123]; „*Er sitzt im grün gefarbenen Militarmantel, eine blaugefarbte Militärmütze auf dem Kopf*“ [5, с. 205].

За структурою портретний опис може бути: а) концентрований, б) деконцентрований. За визначенням І.А. Бикової, концентрований портретний опис – це «одинична портретна номінація, що не відтворюється і не доповнюється в тексті. Деконцентрований портретний опис – це, на відміну від концентрованого, неодноразово відтворювана, в ході текстового розгортання, одиниця» [2, с. 18]. Наприклад: „*Die Großmutter, eine kräftige, grauhaarige Frau mit einem korsettgepanzerten Bauch*“ [5, с. 122]; „*Er sitzt im grün gefarbenen Militarmantel, eine blaugefarbte Militärmütze auf dem Kopf*“ [5, с. 205]. Такі портрети є концентрованими, адже зображують другорядних героїв, надаючи їм характеристики, що більше не повторюються в тексті. „...auch das graue Haar nicht mehr so lang“ [5, с. 17]; „*Ihr Haar war, schon als ich sie zuletzt gesehen hatte, grau, aber jetzt war es dünn geworden...*“ [5, с. 17]; „*Das Haar, graue, trägt sie hochgesteckt...*“ [5, с. 65]; „*Ihre Haare waren versengt...*“ [5, с. 23]. Такий опис зовнішності головної героїні дає змогу читачеві впізнавати її за такою ознакою, як сиве волосся.

Як відомо, лексична структура портрета створюється за допомогою експліцитних та імпліцитних лексичних засобів. І.А. Чернухіна виділяє серед експліцитних засобів такі групи: 1) стилістично нейтральна лексика, 2) лексичні засоби, що створюють асоціативний чи, навпаки, контрастний зв'язок одного чи кількох творів, 3) домінуюча лексика.

При аналізуванні портретів у романі Уве Тімма „*Die Entdeckung der Currywurst*“ було виділено значну кількість експліцитних засобів створення портретів і об'єднано у дві групи: стилістично забарвлена та нейтральна лексика. Серед нейтральної лексики в портретних описах Уве Тімма велике місце посідають іменники. Вони представлені двома тематичними групами: 1) соматична лексика, 2) вестіальна лексика. До першої групи належать слова, що позначають тіло людини та його частини: *Fingergelenke* – суглоби пальців, *Hals* – шия, *Arme* – руки, *Finger* – пальці, *Haut* – шкіра, *Handflächen* – долоні, *Bart* – борода, *Bauch* – живіт, *Haar* – волосся, а до другої – слова, що називають одяг, взуття та ін.: *Rock* – спідниця, *Strümpfe* – панчохи, *Anzug* – костюм, *Hose* – штани, *Bluse* – блуза, *Band* – стрічка, *Kiteljacke* – кітель, *Schuhe* – чоботи, *Kleid* – сукня, *Barett* – берет.

Отже, досліджуючи таке літературне явище, як «портрет», відзначаємо його багатогранність та важливість при створенні цілісного образу персонажа. Виходячи з усього вищезазначеного, проблема творення та аналізу портретних описів є актуальною та містить значний матеріал для майбутніх досліджень із цієї теми. Вважаємо мету нашого дослідження – виявлення специфіки портрета, його типології та аналіз природи портрета на матеріалі роману Уве Тімма „*Die Entdeckung der Currywurst*“ – досягнутою. Також вважаємо виконаними завдання, а саме: актуалізацію проблеми і перспективи дослідження

літературного портрета як жанру; виявлення структурно семантичних типів портретів у літературному творі та вивчення засобів їх побудови. На нашу думку, ця стаття є продовженням дослідження аналізу портретних описів, а також може бути підґрунтям для подальшого аналізування та дослідження портретних одиниць.

Література

1. Быкова И.А. Лингвостилистические особенности портрета персонажа в художественной прозе А.П. Чехова: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.02 «Русский язык». Ростов-на-Дону, 1987. 23 с.
2. Бикова И.А. Портрет у прозі А.П.Чехова /Лінгвостилістичний аналіз/. Учебный посібник для студентів вищих педагогічних вузів. Харків, 1997. С. 12-21.
3. Скачков А.Ю., Скачкова В.В. Особенности использования лексических средств в портретных описях роману Е.М. Ремарка «Три товарищи». С. 91-95.
4. Скачкова В.В., Сидоров О.В., Відюкова Н.І. Структура та функції порівнянь у портретних характеристиках (на матеріалі роману Барбери Ноак «Bastian»). С. 60-63.
5. Uwe Timm Die Entdeckung der Currywurst. Köln: Verlag Kiepenheuer und Witsch, 2002. 222 s.

ЛІНГВІСТИЧНА ОСНОВА КОНСТРУЮВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА

Альона МАНЧЕСКО

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.В. Тучина

Стаття присвячена аналізу лінгвістичної основи конструювання іміджу політичного лідера, що становить собою сукупність вербальних структур, які використовуються у сфері політики і справляють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів.

Ключові слова: *імідж, імідж політичного лідера, політичний дискурс, мова політичного діяча, лінгвістична основа іміджу.*

The article is devoted to the analysis of the linguistic basis for constructing a political leader's public image. The linguistic basis consists in verbal structures that are used in the political sphere and influence political consciousness of persons and their participation in political processes.

Key words: *public image, political leader public image, political discourse, language of a political leader, linguistic basis of the public image.*

Імідж політичного лідера в умовах сьогодення перебуває в центрі інтересу дослідників різних галузей знань. До вивчення іміджології зверталися

такі дослідники, як В.М. Бебик [1], В.Г. Королько [3], Г.Г. Почепцов [6; 7], С.О. Телешун [9]. Проте проблема вивчення особливостей формування іміджу політичного лідера, зокрема лінгвістична основа іміджу в умовах політичної культури сучасного суспільства, залишається малодослідженою. Лінгвістичний підхід, як зазначають дослідники, до питання конструювання іміджу дозволить здійснити глибше проникнення до проблеми формування та підтримки іміджу політичного лідера [2, с. 79]. Аналіз політичного іміджу повинен враховувати існуючу проблему взаємодії мови і влади і вплив мови на суспільні зміни. У більш широкому контексті лінгвістична основа іміджу політика допоможе сформувати уявлення про менталітет конкретного народу як адресата мовленнєвого акту «політичний діяч – народ» і відображає особистість політика – головного учасника цього процесу політичної комунікації.

Метою дослідницької роботи є вивчення лінгвістичної основи конструювання іміджу політика в умовах сьогодення.

Специфіка політики, на відміну від інших сфер людської діяльності, полягає переважно в її дискурсивному характері: «більшість політичних дій є мовленнєвими діями за своєю природою» [10, с. 18]. У сучасних дослідженнях під дискурсом розуміють мовлення в будь-якому його прояві (усне / письмове, динамічне / статичне) у сукупності з екстралінгвістичними факторами його існування.

Імідж політичного діяча (носія соціополітичних ідей) – основний компонент публічної політики, що трактується як емоційно-забарвлений образ будь-якої особи, який склався в масовій свідомості та має характер стереотипу. Цей образ володіє високим ступенем інформативності та здатністю впливати на народні маси [2, с. 80]. Досліджуючи мову як процес, що постійно впливає на оточуючу реальність, а іноді створює її власноруч, дослідники доходять висновку про те, що саме мовні засоби на сьогоднішній день є основною зброєю політичного впливу [2, с. 80].

За діями безпосередніх учасників політичного процесу ми спостерігати не можемо, оскільки безпосередньо між політичними лідерами й народними масами завжди перебувають посередники у вигляді засобів масової інформації і органів, що взаємодіють із ними. На думку О.І. Калініна, процес формування політичного іміджу постає як «ускладнений варіант мовленнєвого акту, до якого включається ще один учасник, а саме медіа-посередник» [2, с. 81], він може регулювати інформацію, що надається реципієнту, залежно від власних уподобань чи від умов свого функціонування.

Імідж політичного лідера можна розуміти як набір якісних ознак, що асоціюються з тією чи іншою особистістю. У структурі іміджу, спираючись на дослідження Т.В. Романової, можна виділити три складових: персональні характеристики лідера (фізичні та психофізіологічні особливості, характер та тип особистості, індивідуальний стиль прийняття рішень тощо); соціальний статус (соціальні характеристики включають зв'язок політика з різними соціальними верствами, інтереси яких він представляє та які його підтримують

чи є союзниками, а також опонентами й очевидними ворогами); моделі рольової поведінки [8, с.110].

Імідж політичного діяча передусім визначається його мовою, особливостями формування та висловлення думок. Як зазначає Т.В. Романова, «мова політика – це сукупність вербальних структур, що використовуються у сфері політики і справляють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів» [8, с.114]. Специфіка політичної мови визначається її змістом та проблематикою (розподіл влади між державами, у державі та в її структурах), функціями (вплив на політичну картину світу адресата, емоційний вплив на адресата), використанням характерних для цього виду діяльності комунікативних стратегій і тактик, що виступають основним знаряддям політичного впливу в цілому і створення політичного іміджу зокрема.

У структурі політичного іміджу виділяються такі складові: інформаційна, діяльність носія іміджу, самопозиціонування носія іміджу, сприйняття політичного іміджу [4, с. 60]. Центральним елементом у цій структурі є інформаційна складова політичного іміджу. Саме через інформаційну складову суб'єкт політичної системи може донести до реципієнтів потрібну інформацію, висвітлити значущі з точки зору формування політичного іміджу ідеї. Дослідники зазначають, що «інформаційна складова політичного іміджу є ядром усіх його компонентів, пронизуючи всі рівні його формування, укріплення й тиражування» [4, с. 62]. Інформаційний компонент політичного іміджу проявляється на двох рівнях: перший – позиціонування змісту політичного іміджу самим суб'єктом та його оточенням, другий – трансляція і ретрансляція політичного іміджу аудиторією. Саме інформаційна складова, яка реалізується лінгвістичними засобами, є тим ретранслятором і трансформатором змістовного боку сформованого політичного іміджу.

Для більш цілісного розуміння питань функціонування й підтримки політичного іміджу дослідники виділяють такі етапи формування іміджу політичного лідера:

- 1) вихідний матеріал, попередньо оброблений для того, щоб звести до мінімуму негативні риси і збільшити привабливість позитивних рис відповідно до поставлених задач;
- 2) модель, розроблена іміджмейкерами і накладена на заздалегідь підготовлений вихідний матеріал;
- 3) зміни, що вносять до іміджу засоби масової інформації способами його тиражування;
- 4) результат активної самостійної роботи аудиторії чи окремого індивіда, суб'єкта сприйняття, який реконструює підсумковий імідж у своїй свідомості на базі трансльованої моделі, але з урахуванням власних уявлень [5, с.208].

Як бачимо, на всіх етапах формування іміджу основну роль знову відіграє інформація. У першому випадку – це безпосередньо мовна складова дій політичного суб'єкта. Мовна складова виступає складним та багатоаспектним феноменом, що водночас володіє маніпулятивними властивостями. Поведінка

політика, формування та висловлення його думок формують його імідж. Для створення сприятливого іміджу політик має враховувати лексичні, семантичні, граматичні, прагматичні особливості мови. Мова політичного діяча виконує комунікативну й інтерпретаційно-оцінну функцію, що дає змогу використовувати її як важливий стратегічний маніпулятивний засіб. Це визначається тим, що комунікація в політичних колах має прагматичну настанову, яка реалізується за допомогою підбору мовленнєвих одиниць.

Отже, імідж політичного лідера – основний компонент публічної політики. У лінгвістичному контексті політичний імідж – сформований емоційно забарвлений образ-стереотип, який ретранслюється за допомогою мовних засобів медіа-посередниками від безпосередніх учасників політичної системи до опосередкованих реципієнтів інформації, при чому медіа-посередник може регулювати отриману інформацію залежно від власних уподобань чи від умов свого функціонування.

Література

1. Бебик В.М. Політичний маркетинг і менеджмент. Київ: МАУП, 1996. 143 с.
2. Калинин О.И. Политический имидж как объект лингвистических исследований. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота, 2015. № 10 (52): в 2-х ч. Ч. I. С. 79–83.
3. Королько В.Г. Основы публичных отношений. Москва: Рефл-бук, Киев: Ваклер, 2002. 528 с.
4. Пеконди А.В. Конструирование политического имиджа России современными печатными средствами массовой информации США. Владикавказ, 2012. 246 с.
5. Политическая имиджелогия: учеб. пособие / под ред. А.А. Дергача, Е.Б. Перелыгиной. Москва: Аспект Пресс, 2006. 400 с.
6. Почепцов Г.Г. Имиджелогия: теория и практика. Москва: Рефл-бук, Киев: Ваклер, 2002. 704 с.
7. Почепцов Г.Г. Имидж и выборы. Имидж политика, партии, президента. Киев: АДЕФ – Украина, 1997. 140 с.
8. Романова Т.В. Коммуникативный имидж и речевой портрет современного политика. *Политическая лингвистика*. 2009. №1. С. 109–118.
9. Телешун С.О., Баронін А. С. Політична аналітика, прогнозування та політичні консультації: Курс лекцій. Київ: Вид. Паливода А.В., 2001. 112 с.
10. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук: спец. 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика». Волгоград, 2000. 440 с.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ

Валерія МОМОТОВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент О.В. Сидоров

У статті розглянуто фразеологізми німецької мови на позначення емоцій людини та здійснено спробу систематизувати їх за структурно-семантичними особливостями.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, емоції, емотивність, номінація.

The article deals with phraseological means of the German language expressing human emotions and offers classification of them according to their structural-semantic features.

Key words: phraseological unit, emotions, emotivity, nomination.

Друга половина ХХ століття стає для фразеології надзвичайно потужним поштовхом інтенсивного розвитку й дає їй можливість подальшого самостійного функціонування в рамках окремої лінгвістичної дисципліни. Саме через це виокремлення в самостійну галузь знань і бурхливий розвиток у колі основних лінгвістичних напрямків велика кількість питань фразеології ще й досі не мають однозначних відповідей. Проблемні аспекти цієї дисципліни широко розглядаються в працях Ю.А. Довгопалова, В.М. Мокієнка, Д.О. Добровольського, Е.М. Солодухи, А.Д. Райхштейна, В.Н. Телії, О.В. Куніна та інших.

Одним із складних питань фразеології є визначення самого терміна «фразеологізм», який дослідники інтерпретують за допомогою виділення як основних критеріїв трактування відтворюваності, стійкості, цілісності значення (ідіоматичності) [1], нарізнооформленості (Н.М. Шанський), відповідності структури сурядним і підрядним сполученням предикативного й непередикативного характеру, можливості поєднуватися зі словом (В.П. Жуков), приналежності до номінативного інвентарю мови й відсутності об'єктивної модальності поза текстом (В.М. Телія), співвіднесеності з певною частиною мови (А.М. Чепасова), асиметрію плану змісту й плану вираження, здатності висловлювати культурно-історичний сенс (М.Ф. Алефіренко), метафоричності, можливості перекладу на інші мови тощо.

У нашому дослідженні фразеологізм розуміється як «нарізнооформлена (...) одиниця мови, яка співвідноситься з загальними і частковими семантичним і граматичними властивостями зі словом певної частини мови, і, будучи нарізнооформленою (...) одиницею мови, виражає єдине цілісне поняття» [6], або у нашому випадку емоційний стан людини.

Метою цієї роботи є виявити, яким чином емоції відбиваються у фразеологізмах німецької мови.

Однією з головних сфер використання фразеологізмів німецької мови є процес міжособистісної комунікації, під час якої співрозмовники не тільки

повідомляють або отримують інформацію, а й прагнуть вплинути на її хід, передати свої почуття й настрій, використовуючи для цього, перш за все, велике різноманіття мовних засобів. Вираз емоцій мовними засобами називається емотивністю мовлення. Емотивність є складником конотативного компонента в семантичній структурі мовної одиниці, який репрезентує емоційне ставлення носіїв до позначеного [3, с.151].

Одним із головних компонентів значення ФО є емотивність, характерною ознакою якої є вираження емоцій мовними засобами. В.М. Телія виділяє дві форми репрезентації емоцій: власне емоції та почуття, а останні поділяються на почуття-стани та почуття-відношення. До почуттів-станів належать такі емоції, як радість, гнів, задоволення та ін., до почуттів-відношень – схвалення, осуд, зневага, хвальба та ін.

За наявності або відсутності емоцій у семантиці досліджуваних ФО німецької мови їх можна поділити на 2 групи. До першої належать одиниці, що позначають емоційний стан продуцента під час перебігу певних подій, яку розглянуто на прикладі «психофізіологічної» групи. Наприклад, про зв'язок страху із порушенням такої фізіологічно важливої функції організму, як зупинка серця, говорять фразеологізми *vor Schreck steht j-m das Herz still* (букв.: від жаху серце стало) та *j-m stockt das Herz* (букв.: у когось зупинилося серце), а про інтенсивну реакцію організму (серцебиття, потовиділення, тремтіння) під час перебігу цієї ж емоції – *j-m schlägt das Herz bis zum Hals (hinauf)* (букв.: серце б'ється аж до горла), *Blut (und Wasser) schwitzen* (букв.: пітніти кров'ю (та водою)), *j-m läuft es [heiß und kalt] über den Rücken* (прибл.: у когось біжить по спині (холодна та гаряча вода), *wie Espenlaub zittern* (букв.: тремтіти як осиковий лист). Ще одна фізіологічна реакція страху вербалізується в образі холоду: *kalte Füße bekommen* (букв. ноги похолоділи), *das Blut in den Adern frieren lassen* (букв.: кров стигне), *Gänsehaut bekommen* (букв.: покритися гусячою шкірою).

До другої групи належать ФО, що демонструють суб'єктивні переживання особистості й виражають особистісну оцінку продуцента відносно дійсності: емоції очікування й прогнозу, наприклад, занепокоєння: *ihm krachen die Hosen* (букв.: у нього штани тріщать по всіх швах, тобто *bei ihm herrscht Aufregung, Unruhe*); тривогу: *auf glühenden (heißen) Kohlen sitzen* (букв. на гарячому вугіллі сидіти, тобто *voller Unruhe warten*); відчай: *da könnte man sich die Haare einzeln ausraufen / ausreißen!* (букв. тут хоч волосся на собі по одному виривай); емоції задоволення й радості, наприклад, захоплення: *es reißt/haut mich vom Hocker* (букв.: це підхоплює мене зі стільчика); фрустраційні емоції, зневіру: *die Flügel hängen lassen* (букв.: опустити крила), розчарування: *meine zerschlagene Fresse!* (букв.: моя розбита пика, *Ausruf der Enttäuschung*); гнів: *die Wand hochgehen* (букв.: на стінку лізти), люті: *ihm platzen die Hosenträger* (букв.: у нього підтяжки розриваються); комунікативні емоції; інтелектуальні емоції, наприклад, емоцію здогадки: *Heureka!*

Треба зазначити, що людина рідко переживає чисті емоції, позбавлені додаткових внутрішніх «домішок», і більш складні емоційні утворення також

знаходять свою мовну реалізацію: ворожість: *Wo haben wir denn zusammen Schweine gehütet?* (букв.: де ми разом свиней пасли?; несхвалення: *So [et]was lebt, und Schiller musste sterben* (букв.: і оце живе, а Шиллер помер), відраза: *Pfui Spinne!* (прибл.: фу, гидота!, букв.: фу, павук!); афективні реакції, наприклад, нетерпіння: *O Ewigkeit, du Donnerwort* (використовується жартівливо під час занадто довгого очікування, букв.: о, безкінечність, ти трекляте слово).

Під час аналізу вираження емоцій фразеологізмами німецької мови були помічені такі лексико-семантичні механізми при їх утворенні: поєднання понять із нетиповим видом відношень, що спрямовують до емотивного переосмислення компонентів, а також опис емоціогенних ситуацій. Отже, наявність у семантичній структурі слів і словосполучень емотивних сем стає головною умовою для переосмислення їх у ФО.

Література

1. Аллаярова Р.Р. Национально-специфические элементы семантики устойчивых словесных комплексов современного немецкого языка: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 „Германские языки”. М., 1987. 27 с.
2. Райхштейн А.Д. Немецкие устойчивые фразы: Пособие по лексикологии немецкого языка. Ленинград: Просвещение, 1971. 182 с.
3. Солдатова С.Н. Народно-этимологическое переосмысление фразеологизмов и его роль в обогащении фразеологического состава современного немецкого языка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Київ, 1988. 24 с.
4. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 256 с.
5. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Языки русской культуры, 1996. 288 с.
6. Чепасова А.М. Семантические и грамматические свойства русских фразеологизмов: Учеб. пособие. Челябинск, 1983. 92 с.
7. Шаховский В.И. Эмоции и их реализация в различных лингвокультурных концептах. *Русистика: сб. науч. тр. / отв. ред. Л. А. Кудрявцева*. Киев: Издательско-полиграф. центр «Київ. ун-т», 2001. Вып. 1. С. 13–19.
8. *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 21. Auflage. [F. Kluge]. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1975. 915 S.

МОВНІ ЗАСОБИ ВПЛИВУ НА ЛЮДСЬКУ СВІДОМІСТЬ У АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ)

Вікторія ПРИСТУПА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Л.Є. Красовицька

У статті розглядаються мовні засоби маніпулювання людською свідомістю в англomовному політичному дискурсі на матеріалі політичних дебатів. Виокремлюються основні стратегії маніпулювання та аналізується використання певних мовних засобів у реалізації впливу на електорат.

Ключові слова: політичний дискурс, дебати, стратегія, маніпулятивний вплив, мовні засоби.

The article deals with the case study of linguistic means influencing people's minds during the political debates. It gives a detailed analysis of main strategies of manipulation and tactics used for implementing them.

Key words: political discourse, debates, strategy, manipulative impact, linguistic means.

Постановка проблеми. У наш час політичне красномовство викликає підвищений інтерес науковців, а саме маніпулятивний вплив, який здійснюється на масового адресата за допомогою мовних засобів. Механізми впливу досліджуються в рамках багатьох наук. Різні аспекти явища маніпуляції розглядали такі вчені: Е. Фромм, А. Елліс, О. Коннор, Д. Мартін, Г. Шиллер, С. Братченко, Є. Доценко, Г. Грачев, С. Кара-Мурза, Г. Ковальов, І. Мельник, О. Сидоренко та інші. У багатьох лінгвістичних дослідженнях розглядаються окремі аспекти маніпулятивного впливу на свідомість людини (М. Я. Блох, О. Н. Зав'ялова, В. В. Знаков, Е. Лассан, О. І. Морозова, М. В. Новикова-Грунд, В. В. Прутчикова). Однак, у зазначених вище працях не приділялося великої уваги до мовних засобів. Саме це визначає актуальність цього дослідження, адже аналіз мовних засобів надасть можливість глибше зрозуміти механізми маніпулятивного впливу в політичному дискурсі.

Метою статті є виявлення й опис мовних засобів маніпулятивного впливу у політичному дискурсі. Для досягнення мети поставлено такі завдання: 1) розкрити поняття «політичний дискурс» та «маніпулятивний вплив»; 2) виявити та проаналізувати на конкретному матеріалі використання маніпулятивних мовних засобів.

Матеріалом слугували тексти політичних дебатів Д. Трампа та Х. Клінтона за період із 26 вересня до 19 жовтня 2016 року.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політичний дискурс – багатогранне комунікативне явище, яке включає окрім лінгвістичних, екстралінгвістичні та прагматичні чинники і зміст та учасники якого належать до політичної сфери. Політичний дискурс відіграє важливу роль у політичних процесах. Він характеризується проявом боротьби за владу, обміном думок.

Окрім цього, політичний дискурс має й інші цілі – стимулювання, формування у масового адресата такого ж розуміння дійсності, як і у мовця. Таким чином, досягнення цих цілей потребує реалізації механізмів маніпулятивного впливу в політичному дискурсі [4, с.11].

Маніпуляція – це вид психологічного та мовного впливу на свідомість реципієнта. Існує багато стратегій та тактик маніпулювання, які використовуються у політичному дискурсі, кожна з яких реалізується певними мовними засобами. Усі складові маніпулятивного впливу використовуються у взаємодії і також супроводжуються невербальними компонентами.

Вплив на думки, емоції чи мотиви цільової аудиторії відбувається на всіх рівнях мови: фонетичному, морфологічному, лексико-семантичному та синтаксичному. Найбільш продуктивними рівнями є лексико-семантичний та синтаксичний.

Сьогодні політики мають велику кількість можливостей звернутися до потенціальних виборців, зокрема теледебати. На дебатах кандидати висловлюють свої ідеї стосовно різних сфер життя конкретної країни. Основні цінності президентських дебатів виражені в таких поняттях: «демократія», «безпека», «свобода», «влада», «президент», «війна», «національна безпека», «робота», «охорона здоров'я», «терор», «захистити» [1, с. 93–98; 2, с. 6].

У 2016-му році предметом інтересу усього світу були вибори президента в США, на посаду якого балотувалися Дональд Трамп та Хіллари Клінтон. Тому актуальним є аналіз промов цих політиків під час передвиборчих дебатів із метою виявлення засобів впливу на електорат.

Можна виокремити 3 основні стратегії політичного дискурсу: 1) стратегія на зниження; 2) стратегія на підвищення; 3) стратегія театральності [4, с.12].

В основі стратегії на зниження лежить інтенція на применшення авторитету опонента. У цій стратегії опонента або ситуацію з його участю виставляють у негативному світлі. Для досягнення ефекту використовуються емоційно-оцінна лексика та лексика з негативною конотацією. Щодо синтаксису, вживаються паралельні синтаксичні конструкції, повтори, риторичні питання. Також використовуються такі тактики, як нагнітання негативних емоцій, оперування шокуючими фактами або негативне прогнозування, розмежування між «своїми» та «чужими». Наприклад:

“TRUMP: *You are going to approve one of the biggest tax cuts in history. You are going to approve one of the biggest tax increases in history. You are going to drive business out. Your regulations are a disaster, and you're going to increase regulations all over the place*” [5]. У цьому фрагменті Д. Трамп використовує стратегію на зниження, дотримуючись тактики негативного прогнозування. Вона реалізується за допомогою таких мовних засобів, як анафоричні повтори (“you are going”), клімакс (висхідна градація) та лексика з негативною конотацією (“disaster”).

“TRUMP: The problem is, you talk, but you don't get anything done, Hillary. You don't. Just like when you ran the State Department, \$6 billion was missing. How do you miss \$6 billion? You ran the State Department, \$6 billion was

either stolen. They don't know. It's gone, \$6 billion. If you become president, this country is going to be in some mess" [7]. У цьому уривку Д. Трамп дотримується також тактики негативного прогнозування ("country is going to be in some mess") та оперує шокуючими фактами, нав'язливо повторюючи одну й ту ж саму цифру "\$6 billion", чим нагнітає тривожність та страх у глядачів.

"CLINTON: What we all saw and heard on Friday was Donald talking about women... We have seen him insult women. We have seen him rate women on their appearance, ranking them from one to ten... So, yes, this is who Donald Trump is... he has also targeted immigrants, African-Americans, Latinos, people with disabilities, POWs, Muslims and so many others. So this is who Donald Trump is" [6]. У цьому фрагменті ми бачимо, що Х. Клінтон також дотримується стратегії на приниження, оперуючи шокуючими фактами про Д. Трампа. Вона застосовує анафоричні та епіфоричні повторення засіб риторичного посилення.

Стратегія на підвищення – це стратегія, в основі якої лежить прагнення зміцнення авторитету у свідомості реципієнта. Інакше цю стратегію називають стратегією героїзації [3, с.14], тобто мовець позиціонує себе з кращої сторони, створюючи образ захисника. У цій стратегії використовується лексика з позитивною конотацією, яка спрямована на створення образу сильного та успішного політика (experienced, strong, optimistic, successful, fight), також вживається займенник «Я». Розглянемо такі приклади:

"TRUMP: It's just words, folks. It's just words. These words, I have been hearing for many years. I heard them when they were running for the Senate in New York ... I've heard them where Hillary is constantly talking about the inner cities of our country... I'm going to help the African-Americans, I'm going to help the Latinos, hispanics. I am going to help the inner cities" [6]. У цьому фрагменті Д. Трамп використовує стратегію на підвищення, дотримуючись тактики відведення критики самопрезентації, створюючи образ захисника. Тут ми бачимо застосування анафоричних повторів. "TRUMP: I think my strongest asset, maybe by far, is my temperament. I have a winning temperament. I know how to win" [6]. Також у цьому уривку застосовано тактику самопрезентації з використанням позитивної лексики.

"CLINTON: That's something that I fought against as a senator and something I would have a trade prosecutor to make sure we don't get taken advantage of by China on steel or anything else... I have a positive and optimistic view of what we can do together... So that they can see that yes, I spent 30 years, actually a little more, working to help kids and families and I want to take all that experience to the White House and do that every single day" [6]. У наданому фрагменті Х. Клінтон також дотримується стратегії на підвищення, використовуючи лексику з позитивною конотацією та повторюючи займенник "I", таким чином вона створює образ успішного політика.

Мета політичних дебатів не просто здобути перемогу над опонентом, а здобути її у свідомості майбутніх виборців. Тому для найвищої ефективності політики використовують стратегію театральності, яка має на меті справити враження, переконати, стимулювати. Використовуються різні мовні засоби, які

впливають на емоційний стан слухачів. Застосовується займенник «ми», який зближає мовця з аудиторією, показуючи, що вони рівні. Для переконання у своїй рішучості використовується модальне дієслово “will”. Для підвищення експресії вживають різноманітні стилістичні прийоми (евфемізми, порівняння, метафори тощо). Наприклад:

“CLINTON: The central question in this election is really what kind of country we want to be and what kind of future we'll build together” [5]. Х. Клінтон використовує інклюзивне “we”, чим вказує на те, що майбутні виборці відіграють важливу роль у будівництві майбутнього країни.

“TRUMP: Companies will come. They will build. They will expand. New companies will start. And I look very, very much forward to doing it” [5]. У мові Д. Трампа дуже часто спостерігається вживання метонімічних виразів та дієслова “will” на позначення сильного волевиявлення, які використовуються в паралельних конструкціях із градацією. Взагалі, слід зазначити, що мовному стилю Д. Трампа притаманна надмірна театральність, що виражається у вживанні пафосних метафор, гіпербол та прецедентних явищ. Наприклад:

“TRUMP: ... in many cases, ISIS-aligned, and we now have them in our country, and wait until you see - this is going to be the great *Trojan horse*. And wait until you see what happens in the coming years” [7]. У цьому уривку Д. Трамп використовує прецедентний образ давньогрецької міфології для створення негативного й підступного образу ворога, впливаючи таким чином на формування відповідних стереотипів у глядачів.

Висновки. Наш аналіз довів, що дискурс політичних дебатів – це багатогранне явище і, щоб отримати перемогу в дебатах, треба вміти володіти мовою, апелювати різними мовностилістичними засобами, знати і вміти застосувати різні механізми маніпулювання свідомістю масового адресата. Виокремлюються три основні стратегії маніпулювання: на зниження, на підвищення і театральності, які передбачають використання різних тактик та мовних засобів. Маніпулятивний вплив здійснюється на всіх рівнях мови, але найбільш ефективним є маніпулювання на лексичному та синтаксичному рівні.

Разом із розвитком засобів комунікації, розвиваються й методи переконання, тому проблема використання мовних засобів із метою маніпуляції потребує глибокого вивчення.

Література

1. Бурцева-Кулявцева М.Ю. Апелляция к концепту «президент» в американской лингвокультуре. *Политическая лингвистика*. 2010. Волгоград, 2003. Вып. 4 (34). С. 93–98.
2. Зигманн Ж. В. Структура современного политического дискурса: речевые жанры и речевые стратегии: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Москва, 2003. 24 с.
3. Катенева И.Г. Механизмы и языковые средства манипуляции в текстах СМИ: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Новосибирск, 2010. 25 с.

4. Михалева О.Л. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Кемерово, 2004. 24 с.
5. The first Trump-Clinton presidential debate transcript, annotated [Електронний ресурс]. URL: https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/09/26/the-first-trump-clinton-presidential-debate-transcript-annotated/?utm_term=.9ba7b2b81dcd
6. Full transcript: Second 2016 presidential debate [Електронний ресурс]. URL: <http://www.politico.com/story/2016/10/2016-presidential-debate-transcript-229519>
7. The final Trump-Clinton debate transcript, annotated [Електронний ресурс]. URL: https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/10/19/the-final-trump-clinton-debate-transcript-annotated/?utm_term=.b40d98df934e

ЛІНГВОКОЛЬОРОВА КАРТИНА СВІТУ У ТВОРІ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ Н. ГЕЙМАНА “CORALINE”

Марія РУДАКОВА

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Н.В. Тучина

Роботу присвячено дослідженню лінгвокультурологічних особливостей кольоросемантики вторинного світу, створеного Нілом Гейманом у творі «Coraline». Автор використовує як кольоропозначення ядерної зони, так і периферійні кольоропозначення. Проаналізовано семантичне навантаження кольоропозначень у контексті твору і визначено певні тенденції у використанні автором кольоропозначень.

Ключові слова: картина світу, жанр фентезі, лінгвокольорова картина, вторинний світ, кольоропозначення, ядерна зона, периферійна зона.

This paper is devoted to research on linguocultural features of colour semantics in the secondary world that was created by Neil Gaiman in his novel “Coraline”. The author uses colour terms belonging to both core and peripheral zones. The semantics of the colour words used in the context of the novel is analyzed and certain tendencies in the author’s usage of colour terms are traced.

Key words: world mapping, fantasy genre, linguistic and colour worldview, secondary world, colour terms, core zone, peripheral zone.

Ця робота зумовлена загальною зацікавленістю мовознавців у лінгвокольорових картинах, які письменники відтворюють у своїх творах. Колір є значущим компонентом художнього простору, тому аналіз кольоросемантики, кольоропису й синтезу почуттів допомагає глибше зрозуміти філософсько-світоглядну концепцію автора. Колір стає не просто об’єктивною характеристикою світу, але категорією морально-етичною й естетичною, насиченою експресивно-оцінними конотаціями, стає провідною категорією культури.

Різні вчені визначають картину світу по-різному: «система інтуїтивних уявлень про реальність» [5], «цілісний глобальний образ світу» [4, с. 19], «сукупність світоглядних знань про світ» [2, с. 141], «сукупність предметного змісту, котрим володіє людина» (Чернейко, Долинский). Над цим питанням працювали такі вчені, як В. фон Гумбольдт, М. Хайдегер, Л. Вайсгербер, Е. Сепір, Б.Л. Уорф, Я. Парандовський, Ю. Степанов, С. Воркачов, Н. Арутюнова та інші.

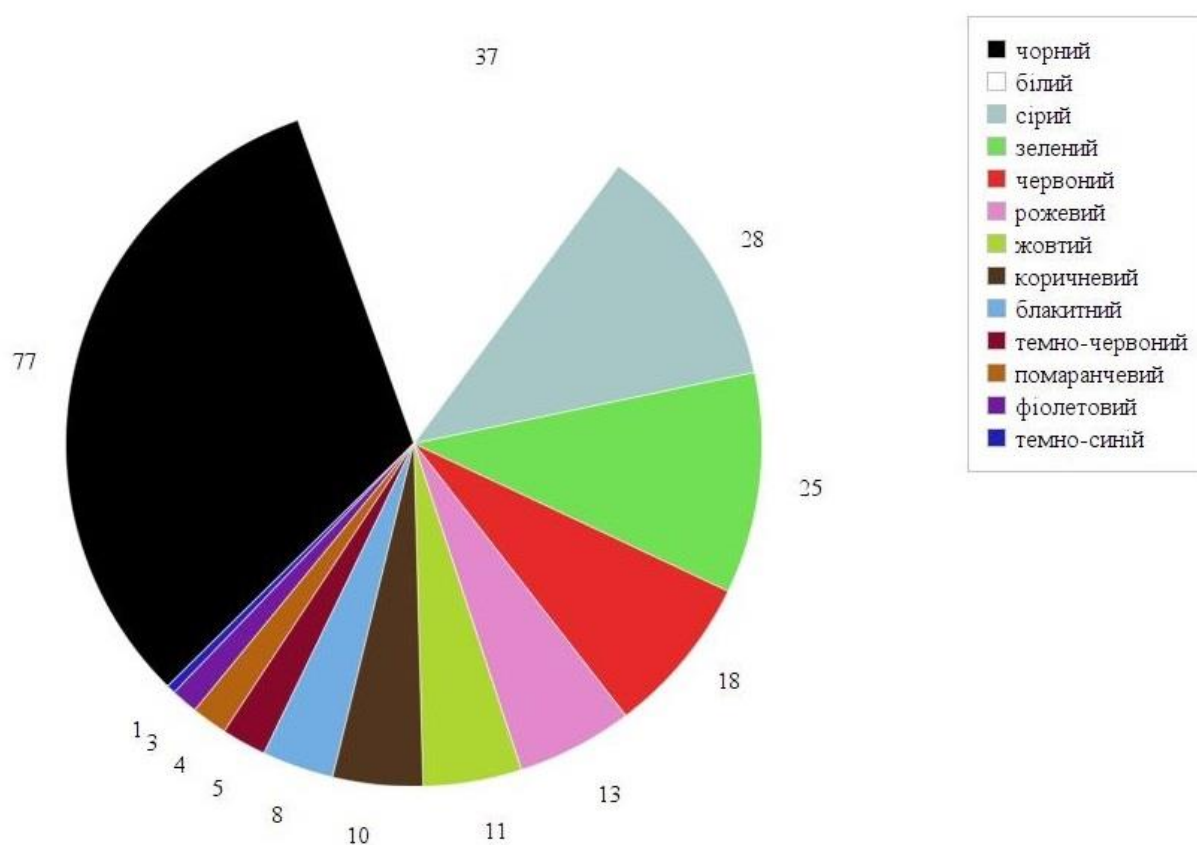
Мовна картина світу – це система всіх можливих змістів: духовних, тих, що визначають своєрідність культури та менталітету певної мовної спільноти, і мовних, що зумовлюють існування та функціонування самої мови. Вона виконує функцію орієнтації людини у світі, а також систематизації інформації, яку отримує людина; відображає наші побутові уявлення про світ.

Лінгвокольорова картина світу реалізується у формі кольоропозначень (окремих лексем, словосполучень, ідіоматичних виразів) і є органічною частиною мовної картини світу. Оскільки мов існує багато, то й мовних картин світу теж багато, і кожна нація має свої особливості, пов'язані з лінгвокольоровою картиною світу.

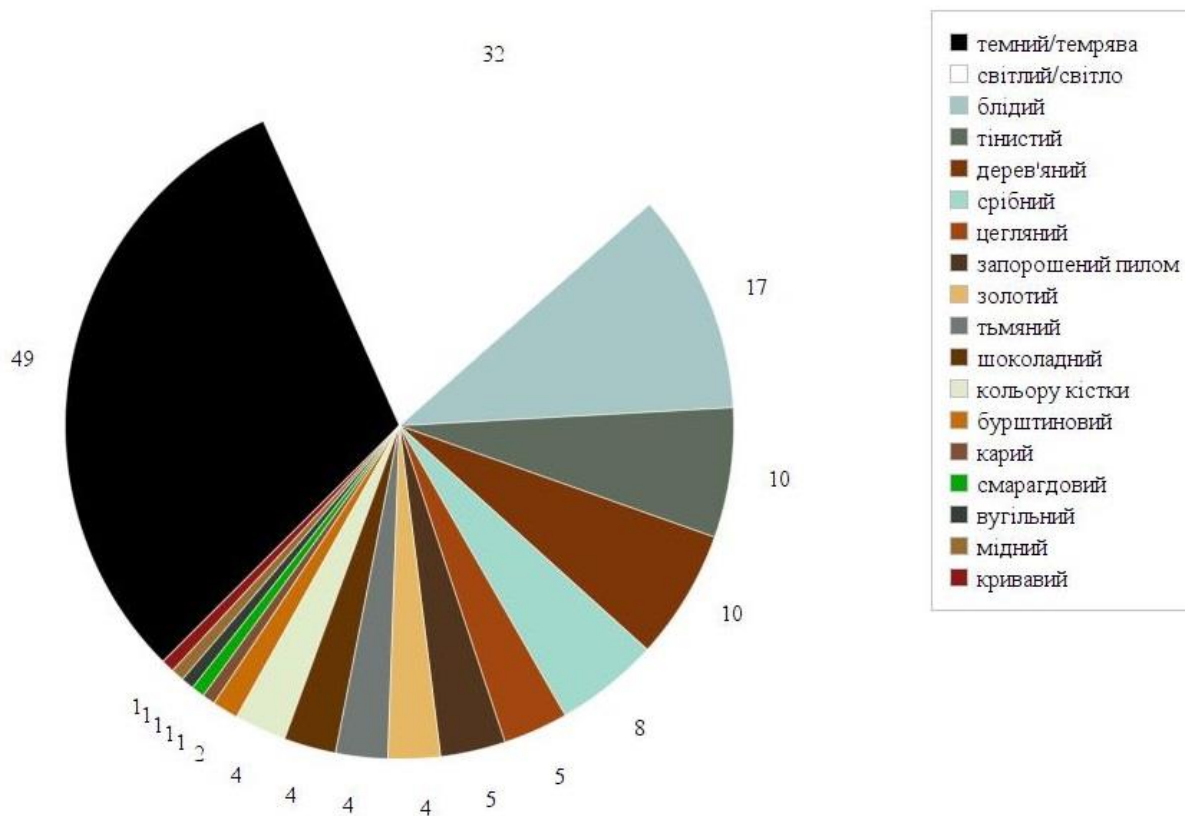
Зазвичай, у кожному творі можна побачити відбиток трьох картин світу – загальнолюдської, національної та індивідуальної. Загальнолюдська картина світу відображає уявлення, вірування і концепти світобудови, що є спільними і зрозумілими для всіх людей. Національна картина світу виражена засобами певної мови, світовідчуттям і світорозумінням певного етносу, вербалізованою інтерпретацією мовним соціумом навколишнього світу і себе самого в цьому світі [1, с.23]. Індивідуальна ж картина світу відображає сприйняття світу певним індивідом. Вона знаходиться всередині поля загальнолюдської і національної картин світу, тому між ними можна простежити певні подібності, але індивідуальна картина є унікальною і неповторною. Найуніверсальнішими є концептуальна картина світу, пов'язана з усім континуумом знань про світ, і мовна картина світу як засіб експлікації цих знань [3, с. 36].

Вторинні світи і їхній опис є характерною рисою, що притаманна творам жанру фентезі. Такий світ, як правило, протиставляється реальному, за рахунок чого автор може наділити персонажів свого твору певними характеристиками і рисами зовнішності, які неможливо було б приписати персонажам у реальному світі або описати якісь неймовірні і захоплюючі події.

У романі Н. Геймана «Coraline» перед читачем постають два світи – один із них реальний, інший вторинний. Описуючи обидва світи, автор використовує кольоративи ядерної і периферійної зон (МАЛ.1, МАЛ.2).

МАЛ. 1. Кольоропозначення ядерної зони

МАЛ.2. Кольоропозначення периферійної зони

На кожній діаграмі домінують по три кольори: чорний-білий-сірий і темний-світлий-блідий, тобто загальна картина здебільшого позбавлена кольору. Світ, у якому живе Кораліна, не дуже захоплюючий – батьки дівчинки завжди працюють і майже не прислухаються до слів Кароліни, всі сусіди дуже дивні й ніяк не можуть вимовити правильно її ім'я, та й сам будинок не дуже буяє кольором, із цікавенького навкруги тільки сад перед будинком, занедбаний тенісний корт, зелені луки за лісом і старезний колодязь, забитий дошками. Навпроти, світ, до якого вона потрапляє через загадкові двері, веде до яскравого світу, де батьки приділяють їй весь час, готують найулюбленіші страви Кораліни і пропонують їй яскравий одяг і різнобарвні іграшки. Але потім, коли ілюзія поступово зникає і Белдам потроху повертається до своєї істинної форми, то весь світ стає наче “charcoal scribble” [7, с. 110]. А коли Кораліна повертається додому, то реальний світ дивує різноманіттям кольорів – “golden late-afternoon daylight”, “the sky was a robin’s-egg blue”, “green hills, which faded on the horizon into purples and greys” [7, с. 120]. Тобто, на різних етапах повісті гамма білий-сірий-чорний домінує в обох світах.

Сама Кораліна – особлива дівчинка й дуже виділяється на фоні свого оточення. Автор дає нам це зрозуміти за допомогою кольоропозначень, які він вживає при описі головної героїні: “her blue coat ..., her red scarf and her yellow Wellington boots” [7, с. 12]. Вона наче яскрава пляма кольору серед сірості, що її оточує. І ще нам дають зрозуміти, що батьки дівчинки її не розуміють, коли ми бачимо сцену в магазині. Мама Кораліни вибирає для неї сірий, темний,

одноманітний одяг – “white socks, navy-blue school underpants, four grey blouses, and a dark grey skirt” [7, с. 20]. Отже вона прагне розуміння, поваги й уваги до себе. Саме цим і намагається скористатися Інша Матір/Белдам, але з самого першого візиту Кораліни нам дають зрозуміти, що щось у цьому світі не так.

Коли вона потрапляє на той бік дверей вперше, то вона відмічає, що кімната покрашена в “off-putting shade of green and a peculiar shade of pink” [7, с. 26]. Тобто, хоч кольори яскравіші й цікавіші, ніж у її реальній кімнаті, навіть сама дівчинка відмічає те, що вони якісь дивні, неприродні й неприємні. Коли Кораліна відправляється в інший світ на пошуки своїх батьків, то перше, що вона бачить, коли виходить із коридору – “electric light” [7, с. 52]. Дійсно, її привітало світло, але воно було штучним, не справжнім. Кожен раз при описі світла у вторинному світі автор використовує прикметники, що вказують на його штучність і неприродність, але, описуючи темряву, він каже, що вона було темнішою, глибшою і, наче, старшою за темряву реального світу.

При описі Іншої Матері автор постійно використовує темні відтінки й відтінки, що не є характерними для вигляду звичайних людей: “skin ... white as paper”, “dark-red fingernails”, “her eyes were big black buttons” [7, с. 24], “long white fingers” [7, с. 39], “pale lips” [7, с. 41], “black hair” [7, с. 91]. Загалом можна сказати, що Інша Матір із самого початку виглядає наче пародія на реальну матір Кораліни, і чим далі розвивається історія, тим більше вона скидається на збочену імітацію людини.

Автор також протиставляє два світи між собою за допомогою мишей. У реальному світі вони були білого кольору і намагалися допомогти Кораліні, попередивши її про небезпеку. В іншому світі миші, навпаки, були чорними, з червоними очима, величезними жовтими зубами і шпигували за усім, що відбувалося з Кораліною, щоб допомогти Белдамі.

Отже, лінгвокольорова картина світу є важливим елементом концептуальної і мовної картини світу, адже вона являє собою феномен вербалізації концептів, що пов'язані з кольором. У проаналізованому нами творі йдеться про інший світ, який був створений із темними й небезпечними намірами. Найбільш вживаними кольоропозначеннями ядерної зони є чорний-білий-сірий, а периферійної зони – темний-світлий-блідий. Ці базові, позбавлені яскравості гамми кольорів дуже добре описують світ, у якому все штучно створене, збочене і в якому немає місця справжньому світлу, добру й симфонії кольору.

Література

1. Голубовська І.О. Етноспецифічні константи мовної свідомості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2004. 38 с.
2. Культура: Теория и проблемы. Москва: Наука, 1995. 275 с.
3. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. №5-6. С. 36–41.
4. Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. Москва: Наука, 1988. 216 с.

5. Руднев В.В. Словарь культуры XX века. Москва: Аграф, 1997. 384 с.
6. Чернейко Л.О., Долинский В.А. Имя СУДЬБА как объект концептуального и ассоциативного анализа. *Вестник МГУ. Серия 8. Филология.* № 6. 1996. С.20–21.
7. Gaiman, N. Coraline. New-York: Bloomsbury, 2002. 163 p.

ЗАСОБИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В ОПОВІДАННЯХ ВОЛЬФГАНГА БОРХЕРТА

Катерина СВИРИДЕНКО

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент О.В. Сидоров

У статті розглядаються засоби образотворення в оповіданнях В. Борхерта та здійснюється їх аналіз.

Ключові слова: метафора, порівняння, образотворення, оповідання.

This article considers the post-war novels by W. Borchert, his instruments and metaphors of creating characters and accidents.

Key words: metaphor, simile, figure of speech, novel.

Постановка проблеми. Розуміння (як і створення) метафори є результатом творчої роботи, воно не підлягає жодним правилам. Будь-яка комунікація – це взаємодія висловленої думки та думки, що мали на увазі. Для образотворення не існує інструкцій, що В. Борхерт демонструє у своїх творах. Значення метафор підсилюється ще й тим, що вони використовуються як доповнення до звичайних мовних механізмів несемантичними ресурсами. Саме автор визначає те, що „означає“ чи „про що йдеться“. Метафора розпізнається тільки завдяки наявності в ній художнього начала. Дослідниками підкреслюється, що метафора, непряме розуміння звичайного слововживання, дає підозру – вона проникає в сутність речей.

Стан дослідження. Були розглянуті оповідання В. Борхерта та проаналізовано засоби образотворення. Безумовно, час, у який були написані оповідання, відіграв особливу роль у тематиці творів, та, крім того, в них розглядаються ще й міжлюдські стосунки. Автор часто звертається до суто гуманістичних цінностей, теми добра і зла, теми вибору кожного. Сучасниками була оцінена творчість молодого письменника, його влучний коментар щодо подій у суспільстві, його вираження гуманістичних ідей через образи, написані з людей, які оточували його.

Основний матеріал. Загальна суспільно-політична ситуація Західної Німеччини в роки після Другої світової війни нав'язувала літературі прихильність до жанру "короткого оповідання" ("Kurzgeschichte"). Також нові завдання, що стояли перед західнонімецькими письменниками, активізують цей мобільний за своєю природою й суттю жанр, який дуже чутливий до змін у суспільному житті народу, завжди перебуває під впливом еволюційних змін і тісно пов'язаний з іншими жанрами.

Літературні засоби художнього образотворення різноманітні й численні. Багато з них засновані на особливих прийомах уживання слів у творі. Контраст, порівняння і метафора є одними з основних засобів художнього образотворення.

Порівняння, контраст.

Для того, щоб дізнатися про призначення цих поширених засобів художнього образотворення, необхідно розглянути їх окремо. Порівняння часто інтерпритується як синтаксична форма вираження метафори, особливо в тих випадках, коли метафора поєднана з означенням нею предметом зв'язкою «начебто», «як» і «немов».

У широкому сенсі, порівняння – це зіставлення зображуваного явища чи предмета з іншими предметами за спільною ознакою. Часто порівняння й метафори плутають між собою, здебільшого це відбувається через те, що воно синтаксично може бути стиснуто в метафору.

Літературною метою порівняння вважається виділення якого-небудь важливого в художньому відношенні об'єкта порівняння. Порівняння використовуються, як у прозі, так і у поезії.

Контрастом називається протиставлення в літературному творі. Використання контрасту різноманітне: контраст може бути між образами і словами, між персонажами і композиційними елементами. Головним призначенням такого виразного прийому, як контраст, є спосіб здійснити емоційний вплив на читача.

Через це контраст вважають одним із найбільш дієвих прийомів для досягнення певного враження на читача. Саме контраст формує яскравий образ у художньому творі, чим і запам'ятовується.

Поствоєнна творчість В. Борхерта яскраво виражає суспільні настрої та саме життя народу, що був повержений у війні. Автор знайшов влучні слова виразити те, що відбувалося з його сучасниками.

Будучи тяжко хворим й не маючи надії на одужання, автор старався якнайповніше зафіксувати свій погляд. Через те лексика його крихітних оповідань та притч скупа, та разом із тим й особливо виразна, схожа з євангельськими текстами. Письменник не задавався питанням про провину та помилки Німеччини, а бачив навкруги тільки смерть.

Звичайно, твори Борхерта були віддзеркаленням сучасності післявоєнної Німеччини, але були просякнуті простотою та життєвими прикладами простих людей, що жили в зруйнованій країні, людей із зруйнованим майбутнім, людей із зруйнованими поняттями про добро та зло.

В оповіданні «Три темні королі» («Die drei dunklen Könige») така картина – маленьке дитя, яке спить, двоє дорослих, та троє відвідувачів, які приносять дари (дві цукерки та саморобна іграшка). Дія відбувається після війни, в часи складної економічної ситуації. Три темні королі представлені трьома солдатами вермахта в старій уніформі (що немаловажливо). Їхній образ порівнюється з трьома волхвами, що принесли дари новонародженому, як у відомій історії, та порівняння вражає тим, що „волхви“ абсолютно відрізняються від біблійських

царів, хоча й вони теж є заручниками ситуації, що склалася. Прикметник „*dunkel*“ теж відіграє свою роль у характеристиці солдатів, хоча й подвійну – негативне забарвлення та їх темне, невідоме, невизначене майбутнє.

„*Sonderbare Heilige*“ – дивні святі. Іронію, яку виказує автор щодо „святості“ солдатів, що прийшли, неможливо не помітити. Сама назва твору включає в себе слово „*королі*“ („*Könige*“), показує відношення до так званих „хазяїв положення“ на момент написання, стара уніформа згадана не випадково, оскільки вона вказує на те, що режим стоїть у програвшому положенні, і час це показує.

Оповідання вирізняються своєю лаконічністю, що є важливим плюсом для сприйняття тієї єдиної істини, що криється за буденними подіями в житті людей, показує читачеві, наскільки гірко насправді живеться народові.

В оповіданні «Сумні геранії» описуються вже якості людини, яка не вміє цінувати саме людину, за те, що вона є, за її внутрішній світ. Уже сама назва оповідання виражає той сум, що відчуває автор, розповідаючи про міжлюдські відносини, спілкування, що виникає між двома людьми, які зустрілися та більше не побачать один одного. У кінці оповідання – „*weil ihre Augen unter Wasser standen*“ – ще одна метафора, що описує відчай та недооціненість, низість та дріб'язковість, байдужість до почуттів молодої дівчини, яку автор зобразив в образі квітки – геранії, можливо, простої та цілком достойної любові чи поваги.

В. Борхерт думав не стільки соціально-історичними категоріями, скільки простими поняттями, якими – всупереч нав'язуваному фашистами способу мислення – повертав їх перше значення. Він цінував близькість людей між собою, прагнув любові та дружби, його ж оточувала атмосфера відчуженості, ненависті, недовіри. Утверджуючи людське в людині, він тим самим відштовхував культ нелюдності.

Висновки. У своїх творах Вольфганг Борхерт доволі часто вживає прийом метафори та епітети в образотворенні. Тому легко читаються та ясно простежуються перетворення одного значення слова на інше, незвичне його значення. Герої не настільки прості, як зображуються, хоча мова не складна та зрозуміла. Саме метафора примушує звернути увагу читача на деяку схожість між двома предметами чи явищами, хоча читач, у випадку з творами В. Борхерта без вагань може зрозуміти відсилання автора до суті, до реального значення явища чи події. Письменник майстерно вживає та демонструє володіння механізмом створення образів за допомогою метафор, протиставлень і контрастів.

Література

1. Борхерт Вольфганг. *Большая советская энциклопедия: [в 30 т.] / под ред. гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд.* Москва: Советская энциклопедия, 1969. С. 49.
2. Волинський П.К. *Основи теорії літератури. Вступ до літературознавства: навчальний посібник.* 2-е вид. вип. і доп. Київ: Рад. шк., 1967. 365 с.

3. Веселовский А.Н. Историческая поэтика. Москва: Высш. шк., 1989. 648 с.
4. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (Стилістика). Фігури і тропи. Мюнхен, Київ, 1995. С. 149.
5. Ортега-і-Гассет Х. Дегуманізація мистецтва. *Вступ до літературознавства. Хрестоматія: Навч. посібник / Упоряд. Н.І. Бернадська*. Київ: Либідь, 1995. С. 35.
6. Чепинога А.И. Жанровое своеобразие современного советского рассказа: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук. Москва, 1966. 24 с.
7. Katzynski S. Typologie und Deutung der Kurzgeschichte von W. Borchert. Poznan, 1970. S. 75–76.
8. Kilchenmann R. Die Kurzgeschichte. Formen und Entwicklung. Stuttgart, 1967. 140 S.
9. Schnurre W. Man sollte dagegen sein. Vorwort. Frankfurt/Mein, 1960. S. 6–9.
10. Теорія літератури. Тропи як спеціальні засоби образності мови. URL: <http://www.ukrlitno.com.ua/teoriya-literaturi-tropi-yak-specialni-zasobi-obraznosti-movi/> (дата звернення 25.02.2017)

РЕЛІГІЙНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА

Катерина СІНЧЕНКО

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Л.М. Корнільєва

У статті розглядається творчість видатного англійського поета Вільяма Блейка та місце релігійних мотивів у ній.

Ключові слова: англійська література, романтизм, Вільям Блейк, релігійні мотиви, «Пісні невинності та досвіду», «За образом і подобою», «Ягня».

The article deals with the poetry of the outstanding English poet William Blake and religious motives that he used.

Key words: English Literature, Romanticism, William Blake, religious motives, “Songs of Innocence and of Experience”, “The Divine Image”, “The Lamb”.

Творчість В. Блейка, в будь-якому прояві, чи то поема чи картина, пронизана символізмом, образністю й винайденою їм самим міфологією. Полеміст за вдачею, він нічого не приймав на віру в царині філософії, політики та релігії, все піддаючи аналізу та критиці, тим самим він одразу ж виділився поміж поетів не лише своєю яскраво вираженою самотністю, а й прагненням до експериментів [6, с.104-106].

Ранніми роботами автор підтримує традиційні ідеї християнства, далі з'являється протест проти строгої догматики, більш пізні його роботи характеризуються гуманізмом і все тим же неприйняттям традиційної релігії. Наявність у християнстві відсталості моралі та святенництва закріпленої

церковної думки, безкрилості утилітаризму та самовдоволеного раціоналізму викликала у Вільяма Блейка обурення [4, с. 236-237].

Не дивно, що людину, яка так відкрито висловлювала свої нетрадиційні релігійні погляди, не сприймали в суспільстві. Більшість його праць залишилися непоміченими аж до кінця XIX століття [3, с. 40- 42].

Цікавим також є те, що викриваючи офіційну церкву, він, однак, не був атеїстом. Піддаючи критиці як християнську релігію, так і деїзм, він сповідував «релігію людяності», центральною ідеєю якої була любов до людей [6, с. 161-165].

У період з 1784 по 1789 рік, Вільям Блейк ще твердо дотримувався біблійних уявлень, і його твори – це свого роду гімн справедливому й милосердному Богу, який піклуватися про дітей своїх і страждає поруч із ними, щоб наставити їх на шлях істинної духовності. Таким чином, наприклад, «Пісні невинності» являють собою традиційне прийняття Вільямом Блейком християнства, а «Пісні досвіду» виступають як протест собі ж та своїм ідеям, а також і традиційним поглядам на релігію, саме з цього періоду він змінює звою точку зору з праведної до богохульної, з традиційної до нетрадиційної.

Так, у «Вступі» до «Пісень невинності» можна одразу побачити яскраві релігійні символи: хмара – щось на зразок колісниці, на якій пересувається Господь; немовля – символ невинності, а також немовля – це Ісус Христос і одночасно дух творчості, дух поезії, який наказують поетові творити; агня або агнець – також символ невинності й уособлення Ісуса Христа.

*On a cloud I saw a child,
And he laughing said to me:*

*'Pipe a song about a Lamb!'
So I piped with merry cheer* [1, с. 96].

(Introduction)

Найвищі чесноти християнства – це добро, покора, мир, милість та любов. Кожен християнин на протязі усього свого життя намагається наслідувати ці чесноти й, молячись та плачучи, чекає на них. Саме їм Вільям Блейк присвячує свій вірш «За образом і подобою».

*To Mercy, Pity, Peace, and Love
All pray in their distress;
And to these virtues of delight
Return their thankfulness* [1, с. 124].

(The Divine Image)

Образ агня також є символічним зображенням Ісуса Христа і являє собою старозавітний прообраз його хресної жертви (жертва Авеля, жертвоприношення Авраама, великодній жертвний агнець у євреїв). Агнець

також є євхаристичним чином (в Православ'ї агнець – частина просфори, якою причащають віруючих), і його зображення зустрічається на літургійних судинах.

Вірш «Ягня» являє собою монолог. Тут зустрічається дитинство та старість, юність та зрілість, жага до знаходження відповіді та знання відповіді на колишні запитання і, нарешті, невір'я і віра. Так дитина питає:

*Little Lamb, who made thee?
Dost thou know who made thee?* [1, с. 106].

(The Lamb)

Дитина намагається знайти відповідь, знайти істину, хто той Творець, хто зробив такі дивні речі, для чого? Тут дитя представлене, як людина, яка шукає Бога та істину. А далі йде відповідь на питання:

*Little Lamb, I'll tell thee:
He's called by thy name,
For He calls Himself a Lamb* [1, с. 106].

(The Lamb)

Тобто дитина піросла, стала дорослою та зрілою людиною та знайшла свій шлях у житті.

Проте, вірш Вільяма Блейка «Тигр» з «Пісень Досвіду» дає початок сумнівам Вільяма Блейка щодо природи релігії. Автор починає сумніватися щодо дій Творця, ставлячи на перший погляд дуже компрометуючі запитання:

*What immortal hand or eye,
Dare frame thy fearful symmetry* [1, с. 172].

(The Tiger)

Яскраві та надзвичайно символічні образи з двох віршів являють собою сильне протиріччя. Давайте згадаємо вірш «Ягня», там присутній образ ягня, дуже невинний та чистий, скоріш за все, у цьому вірші у образі ягня являється сам Ісус Христос, а ось у вірші «Тигр» ми, навпаки, маємо образ дикої та лютої тварини, хижака, легко здогадатися, що тут у образі тигра виступає диявол. І Вільям Блейк питає, яким чином той, хто створив таку покірливу та лагідну істоту, як Ягня, може створити таку машину для вбивства, як Тигр, і що найважливіше, навіщо?

*Did he smile his work to see?
Did he who made the Lamb make thee* [1, с. 172].

(The Tiger)

Вільям Блейк не дає відповідей на питання чому, як і навіщо Бог створив таких тварин, він має сумніви, ці сумніви пізніше змусять його переглянути своє відношення до релігії та створити своє власне уявлення про її природу.

Вільям Блейк занадто цінує багатства землі, і це можна зрозуміти, бо доля в нього була не легка, але давайте згадаємо одну з притч Ісуса Христа з Євангелія від Луки. У ній йдеться про те, як запасливий багатій сильно радів своєму вражаю, почав розробляти плани, але Бог сказав йому: божевільний! Цієї ж ночі заберу душу твою, кому ж дістанеться те, що ти заготовив? Так буває з тим, хто збирає скарби для себе на землі, а не в Бога на небі.

Зрозуміло, Вільям Блейк не дотримувався доктрини, згідно з якою Бог є Господь, істота окрема й вища стосовно до людства. Це стає зрозумілим з слів про Ісуса Христа: «Він – єдиний Бог, і такий же я, і такий же ти». Одне з головних висловів із «Одруження Раю і Пекла» звучить так: «Бог існує і діє тільки в людях». Це перегукується з вірою Блейка в свободу й соціальну рівність між людьми та в рівність статей і водночас є абсолютним блюзнірством і протиріччям для християнської релігії.

На сьогоднішній день вивчення творчості В. Блейка зумовлене тим, що відбувається перегляд канону в літературі англійського романтизму. Так, будучи одним із забутих романтиків, літературна спадщина якого сприяє розумінню англійського романтизму на самому ранньому етапі його розвитку, поета повертають до канону «Великої Шістки». Тому проблема вивчення та аналізу творчості В. Блейка є актуальною та потребує глибоких досліджень.

Література

1. Блейк У. Избранные Стихи (Selected Verse). Москва: Прогресс, 1982. 558 с.
2. Bertholf J. Robert, Levitt S. Annette William Blake And The Moderns. Albany: State University Of New York Press, 1982. 295 p.
3. Maunder Andrew Literary Romanticism. London: Facts On File, 2010. 560 p.
4. Quennell Peter Romantic England: writing and painting 1717-1851. Norwich: Jarrold and Sons, 1970. 272 p.
5. Rix Robert William Blake And The Cultures Of Radical Christianity. Hampshire: Ashgate Publishing Company, 2007. 272 p.
6. Tannenbaum Leslie Dark Visions of Torment: Symbol and Structure in William Blake's The Book of Urizen. N.Y.: University of Wisconsin Press, 1972. 428 p.

СПОСОБИ МОВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ УСПІХ

У АНГЛОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Надія СТУПИЦЬКА

Науковий керівник – доктор філософських наук, доцент Г.О. Крапівник

У роботі розглянуто місце концепту УСПІХ в системі лінгвокультурологічних концептів і проаналізовано спектр способів реалізації цього концепту в англomовних рекламних текстах.

Ключові слова: *концепт, УСПІХ, лексико-семантичне поле, мовна реалізація, лексема.*

The article deals with the concept SUCCESS in the system of linguistic-cultural concepts and contains analysis of the ways of speech representation of the concept SUCCESS in English advertising texts.

Key words: *concept, SUCCESS, lexico-semantic field, speech representation, lexeme.*

Сьогодні взаємозв'язок між культурою народів і мовою, де культура знаходить своє відображення, знаходиться у фокусі уваги багатьох вчених. Протягом останніх років у лінгвістиці з'явилася чимала кількість нових понять, серед яких особливе місце посідає концепт. Сучасна наука виокремлює декілька підходів у розумінні поняття концепту. Зміст цього поняття є вельми широким, має міждисциплінарний характер і використовується в низці наук зі своїми особливостями інтерпретацій і значень. Вивченням концепту з лінгвістичної точки зору займалися такі дослідники, як: О.М. Сніжко, С.Г. Воркачов, В.А. Маслова, І.В. Єрофєєва, В.І. Карасик, М.В. Нікітін, Й.О. Стернін, М.В. Піменова, R. Langacker та інші.

У рамках цього дослідження доречним є поєднання лінгвокогнітивного й лінгвокультурологічного підходів до трактування концепту, де концепт можна розглядати як ментальне утворення, що є базовою одиницею когнітивного процесу й результату такої діяльності людини і суспільства щодо багатопланового розуміння певного предмета або явища, у якому відображено особливості відповідної культури та її ціннісні орієнтації.

Метою цього дослідження є розгляд мовної репрезентації концепту УСПІХ в англomовних рекламних текстах.

У сучасних англomовних рекламних текстах серед значної кількості концептів УСПІХ має вельми питому вагу. Дисипативний за своєю природою, концепт має широкий спектр засобів мовної реалізації в текстовій тканині. Виявлення цих засобів стає можливим за допомогою аналізу відповідного лексико-семантичного поля (ЛСП) концепту, що розглядається. В останні роки ЛСП розуміється як семантичне утворення, що має лінгвокультурологічну специфіку й тим чи іншим чином характеризує носіїв певної етнокультури [2]. В.А. Маслова уявляє концепт у вигляді кола, що має своє ядро – словникові значення тієї або іншої лексеми. Саме матеріали тлумачних словників

пропонують досліднику великі можливості для розкриття змісту концепту, виявлення специфіки його мовного вираження. Периферія, у цьому випадку, представлена суб'єктивним досвідом, різноманітними парадигматичними складовими лексеми, конотаціями та асоціаціями [1].

Звернувшись до тлумачних словників, знаходимо такі значення слова *success*: *obsolete: outcome, result; degree or measure of succeeding; favorable or desired outcome; the attainment of wealth, favor, or eminence; one that succeeds; a successful result brought about by hard work* [4]; *the favourable or prosperous termination of attempts or endeavours; the accomplishment of one's goals; the attainment of wealth, position, honours, or the like; a performance or achievement that is marked by success; a person or thing that has had success, as measured by attainment of goals, wealth, etc.* [3].

Ядро концепту SUCCESS має складну структуру, що складається з трьох компонентів. Центральні значення концепту УСПІХ зафіксовані в ряді іменників, синонімічних лексичній одиниці *success*, що характеризуються різним стилістичним забарвленням і лексичною структурою. Тому ядром ЛСП концепту УСПІХ є такі лексичні одиниці: *accomplishment, achievement, advance, benefit, boom, fame, gain, happiness, profit, progress, prosperity, realization, triumph, victory, win*. У складі ЛСП УСПІХ виділено основні центри *accident*, залежності від категорії товару. Так, наприклад, у рекламі планшетів, телефонів та інших пристроїв, успіх пов'язано зі стилем, дизайном, зручністю *success, advantage, triumph, effort* та мікроцентри *fortune, result, felicity, joy, luck, benefit, mischief, failure, lot, case, glory, hit, happiness, feat, enjoyment, pleasure, education, solace, enrichment*. При цьому найбільш поширеними є такі значення «успіху»: «успішне досягнення поставленої мети», «придбання благ» та «успішний суб'єкт або об'єкт». Периферійна зона ЛСП УСПІХ в англійській мові представлена як позитивно (англ. *joy, optimism, pleasure*), так і негативно забарвленою лексикою (англ. *misfortune, unfortune*).

Лінгвістичний аналіз ЛСП УСПІХ у текстах комерційної реклами допоміг виявити певні особливості змісту цього концепту, що відрізняються від словникового. Усього було проаналізовано 100 англійських рекламних текстів. У багатьох випадках до змісту концепту УСПІХ входять різні компоненти в використанні та іншими характеристиками: *If anyone can, Canon can* (Canon). Зі стилістичної точки зору в цьому тексті міститься повтор, а саме, епіфора, що використовується для наголосу на ідеї можливості досягнення мети. У рекламних текстах цієї категорії акцент поставлено на можливість та якість продукту, що роблять успішним не тільки сам товар, а і його власника: *Seenew. Hear new. Feel new* (Nokia); *Sony recommends Windows XP for Business. More than you'd expect. Less than you thought* (Sony), *Easy as Dell* (Dell), *It just feels right to hold the internet in your hands* (Apple iPad), *Empowering people* (Acer), *Imagine a mini phone with maximum style and design* (Samsung). Цей спосіб репрезентації концепту УСПІХ виявлено у 10% розглянутих рекламних текстах.

У рекламних текстах, що стосуються автомобілів, є свої особливості реалізації концепту УСПІХ. Мати автомобіль – це зручно, але мати швидку й потужну машину — це вже успіх. У цих випадках УСПІХ має ознаки дієвості, що представлено дієсловами (15% рекламних текстів). Так, *Everything We **Do** is **Driven** By You* (Ford) – у цьому рекламному тексті використано звуковий прийом, а саме рим; *driven by you* є грою слів, оскільки *to drive* (окремо) значить керувати автомобілем, тоді як пасивна форма *driven by you* вказує на те, що саме реципієнт вирішує що робити. *Don't dream it. Drive it!* (Jaguar) – алітерація, повтор й наказовий спосіб дієслова використані в цьому рекламному слогані; йдеться про швидкість дій і рішучість – саме ці характеристики притаманні успішній людині. *Eyeyt - try it - buyit!* (Chevrolet) – стилістично, цей текст характеризується алітерацією, асонансом та ремінісценцією до «*Veni, vidi, vici*» – відомого вислову Юлія Цезаря про швидку перемогу. *Zoom-Zoom* (Mazda), *Takes You Miles Away in Seconds* (Lexus) – у цих двох прикладах також йдеться про потужність і швидкість, як здатність бути першим серед кращих.

Використання стилістично забарвленої лексики в англомовних рекламних текстах (метафори, порівняння, оксюморону, персоніфікації тощо) також сприяє створенню в адресата більшої впевненості в собі й свого лідерства. Найбільш поширеним стилістичним прийомом є повторення, що становить 13% проаналізованих рекламних текстів, а найменш поширеним – антитеза (2%). Прагнення представників англомовної етнокультури керувати своїм життям, визначати шлях до перемоги виявляється у виборі лексики на позначення успіху, перемоги, вершини, досягнення, наприклад, таких лексичних одиниць, як *achievement, victory, triumph, winner, wonder*: *Triumph; Wonder Marble; Breakfast of champions; Your good health is our greatest achievement; The price of victory is high but so are the rewards.*

Концепт УСПІХ може також бути виражено в рекламному тексті через відчуття унікальності й особливого положення, ставлення (виявлено у 5% рекламних текстах): *Because you're worth it* (L'Oreal), *Nothing runs like a Deere* (John Deere), *As rare as good taste.*

Базовими ознаками успішності в полях є шанобливе ставлення оточуючих до успішної людини. Ефект успішного впливу на адресата забезпечується за рахунок використання тактики «зарахування до своїх», назва якої збігається з одним із трьох найпоширеніших значень успіху: *We'll save you; Get N or get out* (Nintendo 64).

В англомовній рекламі дуже часто покупця називають успішним ще до того, як він скористався запропонованим товаром або послугою (17% рекламних текстів): *We answer to a higher authority* (Hebrew National); *Solutions for a smart planet* (IBM). Зрозуміло, що реалізація концепту УСПІХ через його значення «успішний суб'єкт або об'єкт» виконує дві функції в рекламному тексті: по-перше, характеризує потенційного покупця за допомогою типової тактики компліменту, по-друге, оцінює сам товар, тому що тільки успішний бренд може обслуговувати на високому рівні успішного клієнта.

У результаті цього дослідження було виявлено, що найбільш чисельними значеннями концепту УСПХ в обраних рекламних текстах є: «зарахування до своїх» (17%), «досягнення мети або перемога» (15%), «придбання благ» (10%).

Таким чином, проведене дослідження дає підстави говорити про те, що лінгвокультурний концепт УСПХ є одним із ключових у англомовних рекламних текстах і має доволі широкую палітру мовних репрезентацій, що робить його об'єктом багатьох лінгвістичних, лінгвокультурологічних, соціологічних й міждисциплінарних досліджень.

Література

1. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику: Учебное пособие. Москва: Флинта: Наука, 2004. 293 с.
2. Маслова В.А. Homolingualis в культуре: моногр. Москва: Гнозис, 2007. 320с.
3. Collins English Dictionary and Thesaurus Boxed Set [Second edition] [E-resource] Harper Collins Publishers LLC. 2015. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
4. Webster. The Merriam-Webster Dictionary [E-resource]. Merriam-Webster, Incorporated. 2016. URL: <https://www.merriam-webster.com/>

АСПЕКТИ СТРУКТУРИ ДИСКУРСУ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Олександр ТОЛСТОЙ

Науковий керівник – професор, доктор філологічних наук Л.М. Мінкін

У статті розглядається загальна характеристика аспектів дискурсу та аналіз його національних особливостей у французькій мові. Дискурсу присвячено чимало статей, але загальні характеристики його структури та особливості дискурсу у французькій мові залишаються мало вивченими. Це зумовлює актуальність даного дослідження.

Ключові слова: дискурс, текст, аспект, компонент, дискурсивність, дія, висловлювання.

The article deals with general characteristics and aspects of discourse and analysis of its national features in French. There are many articles devoted to discourse, but basic characteristics of its structure and features in French are still little researched. This causes the topicality of this study.

Key word: discourse, text, aspect, component, discursiveness, action, utterance.

Розуміння структури дискурсу залежить від розуміння його відмінності від тексту. Як відомо, текст – більш загальне поняття, ніж дискурс. Дискурс – це «мовлення, занурене у життя», тому термін «дискурс», на відміну від терміна «текст», не застосовується до давніх текстів, зв'язки яких із живим життям не відновлюються безпосередньо.

Якщо під текстом розуміють «абстрактну, формальну конструкцію», то під «дискурсом – різні види її актуалізації, що розглядаються з точки зору ментальних процесів і у зв'язку з екстралінгвістичними факторами» [1, с. 136].

Іншими словами, дискурс – це сукупність мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, презентацією світу мовцем та осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем.

Отже, дискурс можна вважати одночасно живим процесом спілкування та найзагальнішою категорією міжособистісної взаємодії. Лише після окреслення визначення дискурсу та розуміння його відмінності щодо тексту, можна зануритись у розбір структури дискурсу.

Учені розглядають дискурс і як різновид мовлення, так і як різновид функціонального стилю, його реалізацію в різних сферах спілкування. Родоначальник дискурсного аналізу М. Фуко у своїх роботах визначає дискурс як деяку безліч висловлювань, що належать одній системі формацій. Сам вислів є результатом специфічної дискурсивної практики, що являє собою набір правил, які роблять можливим формування дискурсу як великої кількості сформульованих мовних послідовностей. Як вказує Р. Барт, під дискурсом розуміється сукупність пропозицій. У його трактуванні дискурс є одне велике речення, складові одиниці якого не обов'язково є самі речення, а речення є, відповідно, невеликий дискурс [2].

Звертаючись до робіт М.Л. Макарова, можна вказати основні координати, за допомогою яких визначається дискурс: формальна, функціональна, ситуативна інтерпретації. Формальна інтерпретація – це розуміння дискурсу як освіти вище рівня пропозиції. Функціональна інтерпретація в широкому розумінні – це розуміння дискурсу як використання мови, тобто мови у всіх її різновидах. Ситуативна інтерпретація дискурсу – це облік соціально, психологічно та культурно значущих умов і обставин спілкування. [7, с. 70].

Структура дискурсу складається з двох компонентів: лінгвістичного та екстралінгвістичного. Лінгвістичний компонент складають системні мовні одиниці: словоформа й речення. Екстралінгвальний компонент складають ситуація, соціальний, прагматичний, соціокультурний, психологічний та інші фактори. Дискурс характеризується категоріями актуального членування, суб'єктивної модальності, конситуації і комунікативного акту. Оскільки текст і дискурс тісно пов'язані, структура дискурсу схожа на структуру тексту. Відмінністю є лише аспекти, пов'язані з усним відтворенням мови, які ми вже з'ясували.

Проаналізувавши загальні положення про дискурс, можемо виділити такі його аспекти: мовленнєвий та комунікативний, а також його дискурсивність. Мовленнєвий аспект дискурсу регулюється правилами міжфразового синтаксису, що містить прономінальну співвіднесеність, форічні зв'язки, узгодження часів, функціональну перспективу та ін., які, допускаючи варіювання, відносно жорстко обумовлені особливостями граматичної будови конкретної мови, характером дискурсивної залежності того чи іншого елемента

й канонами побудови певного типу тексту [4, с. 32]. Комунікативний аспект дискурсу – текст, що містить взаємозалежні роздуми кількох суб'єктів [5, с. 171].

Одним із важливих напрямків аналізу дискурсу було вивчення явища дискурсивності. Так, у своїй прагматичній теорії аргументації О.Дюкро аналізує висловлювання (*énonciation*) як історичну подію, факт продукування висловлення (*énoncé*), та зауважує, що інтерпретувати висловлення означає прочитати там опис його висловлювання, змалювати його «образ»: «*Si le sens de l'énoncé est, comme je viens de le suggérer, un commentaire de son énonciation, il ne faut pas s'étonner si certains mots d'un discours, qui, syntaxiquement, se rapportent à un ou plusieurs fragments de ce même discours, concernent, du point de vue du sens, non pas les informations véhiculées par ces fragments, mais leur énonciation, vue, dans certains cas, à travers les actes illocutoires au moyen desquels elle est caractérisée*». До «дискурсивних слів» французької мови, які відсилають до висловлювання, дослідник відносить, зокрема, сполучники *mais* та *puisque*, прислівники, які можуть набувати цього статусу в певному контексті. Таким чином забезпечується внутрішня дискурсивна структура висловлення, яка включає до нього ознаки висловлювання. У розвитку французької мови, яка використовувалася на початковому етапі переважно в усній формі в побутовій сфері функціонування, спостерігається заміна цією народною мовою офіційної латини, мови адміністративної, церковної, ученої практик. Це процес поетапного вписування французької мови в широке коло суспільних практик, формування мовленнєвих жанрів і різних типів дискурсів із використанням цієї мови. Звернувшись до думок Аристотеля, дискурсивність – це послідовність. Якщо ж говорити більш конкретно, то це логічно зумовлена думка, тобто суворий перехід від одного твердження до іншого, що простежується у мисленні за допомогою логічних правил, що має за мету послідовне й систематичне розгортання думки [6, с. 240].

Отже, можемо стверджувати, що дискурс не є хаотичним утворенням. Маючи свої особливості й аспекти, дискурс регулюється певними правилами. Вони повинні застосовуватись не до самих висловлювань, а до відносин між діями, що виконуються цими висловлюваннями, тобто в поточній мовній інтеграції акти співвідносяться з актами, хоча не виключно маніфестованими в реальних висловлюваннях, а звідси витікають три типи правил: слідування, інтерпретації та породження [3, с. 134]. Не існує простих взаємних відносин між діями і висловлюваннями. Кожний індивід має свою власну точку зору, особистісну орієнтацію у відношенні до світу, що ґрунтується на власному досвіді. Ця орієнтація частково відрізняється від орієнтації інших індивідів, але частково є і спільною для всіх.

Результатом є висновок про те, що дискурс – це утворення цілком систематизоване й впорядковане, регульоване конкретними правилами та нормами, хоча природним є і відхилення від цих норм. В останні роки зміна обсягу та якості аналізованого матеріалу диктує радикальну зміну наукової парадигми. Стимулом до такого зсуву наукового інтересу стало формування

соціального інтересу до знань закономірностей людського спілкування. При цьому виокремилася потреба не в очищених від конкретних мовленнєвих ситуацій формулах та інструкціях, а в інформації, що максимально враховує феномен життя людини. Сьогодні сфера вживання терміна «дискурс» є настільки широкою (філософія, соціологія, логіка, семіотика, теорія комунікації, лінгвістика тощо), що доводиться говорити про полісемію цієї термінологічної одиниці. Закінчуючи огляд існуючих концепцій дискурсу й тексту як понятійних категорій, необхідно згадати точку зору ряду дослідників, що розглядають дискурс як ще один рівень мовної системи, наступний за рівнем тексту, як мовну одиницю, розташовану вище рівня тексту, більш складно організовану, ніж нижчестоячі одиниці.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Фактор адресата. *Изв. АН СССР. Сер. лит. и яз.* 1981. Т. 40. Вып. № 4. С. 356–367.
2. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов. *Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв.: Трактаты, статьи, эссе.* Москва: МГУ, 1987. С. 387–422.
3. Белл Роджер Т. Социолінгвістика: Цели, методы и проблемы. Москва: Международные отношения, 1980. 320 с.
4. Воробьева О.П. Текстовые категории и фактор адресата. Киев: «Вища школа», 1993. 200 с.
5. Ишмуратов А.Т. Логико-когнитивный анализ онтологии дискурса. *Рациональность и семиотика дискурса: сб. трудов.* Киев: Наук. думка, 1994. С. 170–173.
6. Ищенко Ю.А. Мышление как толерантный дискурс. *Рациональность и семиотика дискурса: сб. трудов.* Киев: Наукова думка, 1994. С. 239–251.
7. Макаров М.Л. Интерпретативный анализ дискурса в малой группе. Тверь: Тверск. гос. ун-т, 1998. 200 с.

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-НАЗВОЮ РОДИЧІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Марина ФЕСУН

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент О.В. Зосімова

У статті розглядаються способи перекладу англійських та українських фразеологічних одиниць із компонентом-назвою родичів, а саме: за допомогою добору фразеологічних еквівалентів чи аналогів, калькування, контекстуальної заміни, описового та комбінованого перекладу.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад, контекстуальна заміна.

The article deals with ways of translating English and Ukrainian idioms with components denoting relatives. These ways mostly include using phraseological equivalents or analogues, as well as calques, contextual substitution, descriptive means (explication) and their different combinations.

Key words: phraseological unit (idiom or phrase), phraseological equivalent, phraseological analogue, calques, description (explication), contextual substitution.

Важливим аспектом дослідження фразеології є проблема її перекладу. Розв'язанню деяких теоретичних та практичних питань у цій галузі присвячені студії В. Виноградова [3], С. Влахова та С. Флорина [4], О. Куніна [8], Я. Рецкера [9], сучасних українських лінгвістів, зокрема О. Галинської [5], Р. Зорівчак [7], І. Корунця [14] та ін. Однак питання адекватного відтворення значень фразеологічних одиниць (ФО) засобами іншої мови досі залишається предметом наукової дискусії.

Мета цієї статті – визначити основні способи перекладу англійських та українських ФО із компонентом-назвою родичів.

Матеріалом для аналізу стали понад 100 англійських та українських фразеологізмів, дібраних з «Англо-українського фразеологічного словника», укладеного К.Т. Баранцевим [2], «Фразеологічного словника української мови» (за редакцією Л.С. Паламарчука) [10; 11] та інших лексикографічних джерел [12; 13; 15].

Переклад ФО викликає труднощі насамперед через те, що більшість сталих виразів є яскравими, емоційно насиченими зворотами, які належать до певного мовного стилю. Перекладаючи фразеологізми, слід також брати до уваги особливості контексту, у якому вони вживаються [8].

Дослідники здебільшого виділяють такі основні способи відтворення значень сталих виразів іншою мовою: пошук фразеологічного еквівалента або аналога, калькування, описовий переклад та контекстуальну заміну.

Англійські ФО, які повністю відповідають за змістом певному українському фразеологізму та базуються на одному з ним образі,

перекладають за допомогою **еквівалентів** (повних або часткових) [8], наприклад: *sister of mercy* – *сестра милосердя*; *like father, like son* – *який батько, такий син*; *у матері годиться* – *old enough to be someone's mother*.

Слід зазначити, що більшість фразеологічних еквівалентів є частковими, тобто мають певні лексичні, граматичні або лексико-граматичні розбіжності в різних мовах. Так, в англійському виразі *a tummy's/mother's boy* в атрибутивній функції виступає іменник у присвійному відмінку, тоді як в українській ФО *мамин синок* цю роль виконує відповідний прикметник. До того ж, в англійській мові маємо лексему *boy*, в українській – зменшено-пестливе слово *синок*. Дещо відмінними за лексичним наповненням є також ФО *a grass widow* та *солом'яна вдова*, хоча й ґрунтуються на одному образі.

Поширеним є також використання **фразеологічних аналогів**. Ряд дослідників, зокрема О. Арсентьева та Я. Рецкер, фразеологічними аналогами вважають вирази, для яких характерні однакове або близьке значення та суб'єктивно-оцінна конотація [1, с. 106]. Функціонально-стилістичне забарвлення таких мовних одиниць може збігатися або відрізнятися лише емоційно-експресивним відтінком. Їхня структурно-граматична організація приблизно схожа або може не збігатися взагалі, як і компонентний склад [5], наприклад: *go and teach your grandmother to suck eggs* – *повчи свого діда лисого*; *cousin seven times removed* – *десята вода на киселі*; *many a good father has but a bad son* – *кожна отара не без поганої вівці*; *diligence is the mother of good luck* – *терпи, козак, – отаманом будеш*; *лізти поперед батька в пекло* – *to jump the gun*. Як бачимо, лише в першому прикладі компонент «родич» зберігається в перекладі, хоча образи є різними, адже багато фразеологізмів відображають особливості побуту, світовідчуття певного народу, його історію та традиції. Так, *сьомою водою на киселі* українці називають дуже далеких родичів. До появи крохмалю для загущення улюбленого народного напою використовували добре промите борошно. Вода, якою його промивали всьоме, була майже чистою: усе забирала із собою попередня вода. Отже, у сьомій воді так мало від киселю, як у далекого родича – споріднених рис із певною людиною [6, с. 94].

На перший погляд здається, що різні образи лежать в основі фразеологізмів *to be lapped in one's mother's smock* та *народитися в сорочці*. Однак насправді джерелом обох ФО є спільне для багатьох народів уявлення, що дитина, яка народилася огорненою навколоплідною плівкою, буде щасливою. Подібні вислови мають також чехи: *народитися в кошульці* (сорочці), та поляки: *народитися в чепку* (чепчику) [6, с. 62].

Калькування, або **дослівний переклад** використовують тоді, коли образ, на якому ґрунтується фразеологізм, є важливим для розуміння тексту, а його заміна іншим образом не створюватиме бажаного ефекту [8]. Наприклад, англійську ФО *"Is your father a glazier?"*, що вживається, коли хтось затуляє світло, можна перекласти буквально: *«Твій батько скляр?»*. Калькування часто використовують, коли фразеологізм заснований на грі слів, каламбурі чи розгорнутій метафорі [8], як-от: *"A father is a treasure, a brother is a comfort, but a friend is both"* – *«Батько – це скарб, брат – утіха, а друг – і те, і друге»*.

У певних випадках, через відсутність еквівалентів та недоречність калькування, вдаються до **описового перекладу** ФО. Він полягає у тлумаченні, поясненні фразеологізму, який у перекладеному тексті практично перестає бути самостійною мовною одиницею й ніби розчиняється в тканині твору [3, с. 192]. При цьому неминучими є стилістичні та інформаційні втрати: *son of shame* – *позашлюбний син*; *husband's tea* (розмовний жартівливий вираз) – *дуже слабкий чай*; *face (that) only a mother could love* – *потворне обличчя*; як *свекор пелюшки прати* – *slowly and reluctantly*. За умови використання цього способу втрачається національно-культурна маркованість оригінальної ФО. Так, англійський вираз *give one's sister green stockings* (*вийти заміж раніше за старшу сестру*) ґрунтується на старовинному звичаї, згідно з яким найстарша дівчина в родині мала вдягати зелені панчохи, коли її молодша сестра одружувалася раніше за неї.

Часом перекладачі вдаються до **контекстуальної заміни** (або так званого обертонального перекладу), коли для відтворення значення фразеологізму вживається okazіональний еквівалент, що є доречним лише в певному контексті [8], наприклад: *"Necessity is the mother of invention"* – *«Біда вимучить – біда і виучить»*.

Іноді способи перекладу комбінують, при цьому найчастіше поєднують калькування з поясненням значення.

Отже, вибір оптимального способу перекладу фразеологізмів вимагає від перекладача розуміння всіх смислових відтінків оригіналу, проникнення в підтекст, відчуття емоційно-експресивного змісту тексту та високого рівня професійної майстерності.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому вивченні способів відтворення значень ФО із компонентом-назвою родичів у перекладах художніх творів.

Література

1. Арсентьева Е.Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц. Казань, 1989. 124 с.
2. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. 2-ге вид., випр. Київ, 2005. 1056 с.
3. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). Москва, 2001. 224 с.
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва, 1980. 340 с.
5. Галинська О.М. Фразеологічні еквіваленти і аналоги як засоби відтворення ФО на позначення суб'єктивної оцінки людини в українській та англійській мовах [Електронний ресурс]. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛУ. Серія «Філологія. Педагогіка. Психологія»*. Київ, 2009. Вип. 19. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/1873> (дата звернення: 24.01.2017).
6. Забіяка В.А., Забіяка І.М. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практ. посіб. Київ, 2012. 304 с.

7. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія: на матеріалі перекладів творів української літератури англійською мовою. Львів, 1983. 172 с.
8. Кунин А.В. О переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре [Электронный ресурс]. URL: http://samlib.ru/w/wagarow_a_s/transl-book-kunin.shtml (дата обращения: 17.01.2017).
9. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Москва, 2007. 240 с.
10. Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн./за ред. Л.С. Паламарчука. Київ, 1993. Кн. 1. 528 с.
11. Фразеологічний словник української мови: у 2-х кн./за ред. Л.С. Паламарчука. Київ, 1993. Кн. 2. 980 с.
12. Cowie, A.P., Mackin, R., McCaig, I.R. Oxford Dictionary of English Idioms. Oxford, 2007. 686 p.
13. English Idioms & Idiomatic Expressions [E-resource]. URL: http://www.learn-english-today.com/idioms/idioms_proverbs.html (viewed 15 January, 2017).
14. Korunets, I. Theory and Practice of Translation. Vinnytsa, 2003. 448 p.
15. Phrases, sayings, idioms and expressions at The Phrase Finder [E-resource]. URL : <http://www.phrases.org.uk/index.html> (viewed 26 January, 2017).

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ МЕГАПОЛІСУ В РОМАННОМУ ЦИКЛІ

ТЕОДОРА ДРАЙЗЕРА «ТРИЛОГІЯ БАЖАННЯ»

Дар'я ЧЕБОТАЄВА

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Н.С. Алексєєва

У статті висвітлюються особливості репрезентації мегаполісу в романному циклі Теодора Драйзера «Трилогія бажання». Розглядаються великі міста Америки і Британії. Мегаполіси у творах американського письменника зображені як міста контрастів, при цьому топоси Америки відрізняються від британських відсутністю традиційності та бурхливим стилем життя. Репрезентація мегаполісів здійснюється за допомогою художніх деталей через описі будівель, вулиць та предметного світу.

Ключові слова: *репрезентація мегаполісу, романний цикл, американський натуралізм, урбаністичний роман, предметний світ, топос.*

The article features the representation of a metropolis in T. Dreiser's cycle of novels "Trilogy of Desire". Under consideration are American and British metropolises. All the metropolises are depicted as the cities of contrast; however, there is a conceptual difference between American and British toposes in terms of the absence of traditionalism and blistering pace of life, specific to America. Representation of the cities is realized with the help of details through descriptions of buildings, streets and material world.

Key words: *representation of metropolises, novel cycle, American naturalism, urbanistic novel, material world, topos.*

Романний цикл «Трилогія бажання» є важливою частиною творчості Теодора Драйзера, де він порушує гострі соціальні проблеми американського суспільства і як натураліст досліджує життя людини в цьому жорсткому оточенні, а саме – у великих, ваблячих мегаполісах, прагнучи показати усе з максимальною реалістичністю. Драйзер є ключовою фігурою американського натуралізму, бо у його творчості найбільш повно проявилася як своєрідність цього напрямку в США, так і еволюція натуралістичної прози цього періоду.

Наша робота є спробою дослідження теми великого міста в романному циклі «Трилогія бажання» заради розуміння реалій, які створюють це місто, адже ця проблема і досі є популярною і злободенною. У нашій роботі тема великого міста досліджується як одна з рис американського натуралізму. Важливими для нас є реалії, які створюють образ такого топосу, а також художні засоби, за допомогою яких репрезентується мегаполіс.

До трилогії входять три романи: «Фінансист», «Титан» і «Стоїк». Події романів «Фінансист» і «Титан» відбуваються у найбільш багатих і процвітаючих містах країни – Філадельфії та Чикаго. Це прекрасні нові живі міста, де завжди панувала метушлива, жвава атмосфера.

Як пише автор: «...*The Philadelphia into which Frank Algernon Cowperwood was born was a city of two hundred and fifty thousand and more. It was set with handsome parks, notable buildings, and crowded with historic memories. Many of the things that we and he knew later were not then in existence—the telegraph, telephone, express company, ocean steamer, city delivery of mails*» [1, с.6].

Філадельфія була фінансовим і політичним центром, а саме тому тут існувало безліч контор, фірм та банків, розміщених у самому центрі міста: «...*The Third National of Philadelphia, located in that center of all Philadelphia and indeed, at that time, of practically all national finance—Third Street—and its owners conducted a brokerage business as a side line. There was a perfect plague of State banks, great and small, in those days, issuing notes practically without regulation upon insecure and unknown assets and failing and suspending with astonishing rapidity*» [1, с.8].

Філадельфія в той час була дійсно прекрасним живим містом, із красивими будівлями і садами. Воно було одним із центрів фінансового і політичного життя. Але попри всі ці позитивні сторони існувало й багато негативних: корумповане управління міста, публічні дома, безліч людей, що прагнули розбагатіти нелегальним шляхом, чітка ієрархія суспільних відносин, через що містом правило лише декілька людей.

Чикаго – величезний мегаполіс, найбільший транспортний вузол і фінансовий центр Північної Америки. На його території проживало неймовірна кількість людей, що робило його одним із найбільших міст США за чисельністю населення. Неможливо передати ті живописні фрази, якими Теодор Драйзер описує це місто: «...*The city of Chicago, with whose development the personality of Frank Algernon Cowperwood was soon to be definitely linked! To*

whom may the laurels as laureate of this Florence of the West yet fall? This singing flame of a city, this all America, this poet in chaps and buckskin, this rude, raw Titan, this Burns of a city! By its shimmering lake it lay, a king of shreds and patches, a maundering yokel with an epic in its mouth, a tramp, a hobo among cities, with the grip of Caesar in its mind, the dramatic force of Euripides in its soul» [2, с.10].

Чикаго – це неповторне й особливе місто, яке з провінційної глибинки перетворилося на промисловий мегаполіс, і стало найбільшим транспортним вузлом і важливим фінансовим центром країни, куди щорічно приїжджало безліч людей з усіх куточків країни в пошуках щастя. Тут завжди панувала метушлива, жвава атмосфера, але попри все це місто жило за своїми законами і правилами, його люди не любили сильних змін і усе нове у них викликало підозри. У Чикаго процвітала індустрія, тут жило безліч підприємців, які прагнули тільки одного – влади й більше грошей.

Чикаго і Філадельфія були досить схожими між собою, адже обидва були центрами фінансового і політичного життя країни. Негативними рисами цих міст були корумповане управління міста, публічні дома, безліч людей, що прагнули розбагатіти нелегальним шляхом та чітка ієрархія суспільних відносин. «Вживає сильніший» – принцип, за яким жили Філадельфія і Чикаго.

Ці міста також достатньо сильно різнилися між собою: «...*This was somewhat different from the atmosphere which prevailed in Philadelphia—more breezy and generous. The tendency to expatiate and make much of local advantages was Western» [2, с.14].* Місто Чикаго було більшим за Філадельфію і вважалося важливим транспортним центром країни, куди щорічно приїжджали люди в пошуках щастя. За словами головного героя, воно було юним, благородним і сповненим сподівань. Це місто жило за своїми законами і правилами, і на відміну від Філадельфії, люди тут не любили сильних змін, усе нове у них викликало підозри, тому вижити тут було важче, ніж у Філадельфії.

У романі «Стоїк» події відбуваються в столиці Британії Лондоні і таких відомих містах, як Кентербері та Рочестер. Лондон – столиця країни, космополітична суміш всіх стилів і епох історії з розмаїтим багатонаціональним населенням. Це місто було сповнене надзвичайною кількістю визначних культурних пам'яток, включаючи всесвітньо відомі історичні місця, безліч прекрасних магазинів і незрівняне ні з чим нічне життя. Тут було безліч театрів, музеїв, галерей, парків і садів, які просто не могли не зацікавити свого відвідувача. І як будь-який промисловий цент Лондон був шумним і сповненим життя, тут розміщувалася велика кількість великих банків, фірм, різних контор, які були незвично розміщені на тісних вулицях міста: «...*In fact, the whole region, except for the Inns of Court, would be regarded by Americans as most inappropriate housing for distinguished legal talent. Small, remodeled three- and four-story residences or one-time lofts and stores now contained offices, libraries, consulting chambers, for as many as a dozen solicitors, their stenographers, clerks, errand boys, and other assistants. Storey Street itself was*

so narrow as almost to forbid the companionable stroll of two pedestrians arm in arm» [3, с.99].

Рочестер – місце сповнене духом старовини, пам'ятками минулих століть, яке цікаве тим, хто полюбляє історію і є патріотом своєї країни, але більшість людей, особливо іноземців, не знаходило тут нічого привабливого: «...*At Rochester, they listened to a guide who talked of King John, William Rufus, Simon de Montfort, and Watt Tyler, all of whom Cowperwood dismissed as mere shadows, men or creatures who had once had their day and selfish notions of one kind or another and had moved on to pass into nothing, as would all who were here. He liked better the sunlight on the river and the sense of spring in the air. Even Berenice seemed a little disappointed at the somewhat commonplace view» [3, с.198].*

Кентербері за атмосферою був схожим на Рочестер, але більш розкішний, красивіший і цікавіший, а історія цього міста викликала великий інтерес у відвідувачів: «...*Canterbury. The tenth-century close, with its rabble of winding streets, and within its walls, silence and the stately, time-blackened spires, pinnacles, and buttresses of the cathedral itself. Jackdaws fluttering and quarreling over the vantage points. Within, a welter of tombs, altars, tablets, shrines: Henry IV, Thomas à Becket, Archbishop Laud, the Huguenots, and Edward, the Black Prince. Berenice could scarcely be drawn away» [3, с.202].*

На відміну від США, Британія є передусім країною традицій із довгою цікавою історією. За державним устроєм Британія також різниться від молодих Сполучених Штатів, бо вона майже завжди була конституційною монархією. Саме ці відмінності країн і роблять атмосферу в американських і британських містах такою різною, що й репрезентовано у творах Драйзера.

Мегаполіси в трилогії Драйзера представлені як міста контрастів. При зображенні цих міст автор не використовував яскравих стилістичних засобів, він описував усе безпосередньо за допомогою деталей. Велику увагу він приділяє описам будівель, офісів, вулиць та предметного світу. Часто в ролі основного стилістичного прийому зображення мегаполісів автор використовував порівняння. У романному циклі «Трилогія бажання» повною мірою проявляється урбаністичність роману, що є характерною рисою американського натуралізму.

Література

1. Dreiser, T. The Financier. Moscow: The higher school publishing house, 1964. 522 p.
2. Dreiser, T. The Titan. Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1957. 604 p.
3. Dreiser, T. Stoic. New York, 1981. Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1962. 437 p.
4. Highlights of American literature. Washington D. C.: English Language Program Division, 1988. 288 p.

APPROACHES TO TEACHING CRITICAL THINKING IN THE ENGLISH CLASSROOM

Anna CHUMAK

Scientific adviser – Associate Professor N.M. Odegova, Ph D (Education)

У статті досліджується питання розвитку вмінь критичного мислення на уроках англійської мови. Автор розглядає існуючі підходи до навчання критичного мислення та можливості їх практичного застосування в процесі формування англомовної комунікативної компетентності.

Ключові слова: критичне мислення, викладання англійської мови, інфузія, занурення.

The article deals with the issue of developing critical thinking skills when teaching English as a foreign language. The author explores the existing approaches to promoting critical thinking; considers their relevance to teaching English and their possible practical applications.

Key words: critical thinking, teaching English, infusion, immersion.

Over the past few decades, our world has changed dramatically. It is not enough anymore to possess factual knowledge to survive in this world. Nowadays, in order to become successful one should be equipped with certain life-skills. Critical thinking is considered one of the essential life-skills and developing critical thinking has recently become one of the main goals of education. The **aim** of this article is to explore the existing approaches to fostering critical thinking from the English teacher's perspective and to consider possible ways of adopting them in the English classroom.

The definition of critical thinking published in 1990 by the American Philosophical Association identifies it as "the process of purposeful, self-regulatory judgment, which results in interpretation, analysis, evaluation, and inference, as well as explanation of the evidential, conceptual, methodological, criteriological or contextual considerations upon which that judgment is based" [1, p. 1].

It may seem a rather long and complicated definition. There exists a simpler yet widely used definition that captures the main idea of the concept and reflects the way the term critical thinking is used in everyday life. It defines critical thinking as "reasonable and reflective thinking focused on deciding what to believe or do" [2, p. 1].

Critical thinking is generally regarded as one of the primary goals of education at all levels, as it enables students to see both sides of an issue, to be open to new evidence that disconfirms their ideas, to reason dispassionately, to demand that claims be backed by evidence, to deduce and infer conclusions from available facts, to solve problems, and so forth [5]. The greatest value of critical thinking in our constantly changing world, where information multiplies every day and swiftly becomes out of date, is that it fosters independent learning, so that critical thinkers can find all the necessary information to support or overturn any conclusions or

words they hear. It is now particularly important, as there are many ways to influence people through doubtful information.

While the value of critical thinking is generally acknowledged, there is no consensus among scholars as to how to teach critical thinking. The controversies mostly stem from the disagreement about the extent to which critical thinking skills are domain-specific or transferable. On the one hand, some scholars believe that these skills are general and transferable and they can be better developed when taught within the framework of a separate discipline aimed at practicing critical thinking (T. van Gelder). On the other side of the debate are those who claim that, as critical thinking skills are inherently domain-specific and non-transferable, we should develop them by embedding in existing subject matter (M. Lipman, Sh. Bailin, R. Case). Finally, some researches even support the idea that, in order to get better results, we should both teach critical thinking as a separate course and introduce it into other subjects (P. Facione, R. Paul). These approaches are known as *general approach*, *infusion*, *immersion*, and *mixed* [3]. In view of the fact that our research is confined to developing critical thinking skills when teaching English, the general and mixed approaches are beyond the scope of this article and so won't be examined in more detail. We are going to focus on the domain-specific approaches: infusion and immersion.

The infusion and immersion approaches

As has been mentioned above, in the infusion and immersion approaches critical thinking is taught in the framework of a specific discipline. The infusion approach entails deep, thoughtful and well-understood instruction in the subject matter and explicit instruction on the main principles of critical thinking. Immersion is similar to infusion and it also presupposes thought-provoking and deep instruction in subject matter, but in this approach critical thinking principles are not made explicit. It does encourage students to think critically and they are expected to acquire thinking skills and abilities as a natural consequence of such instruction, still these skills and abilities are not the focus of direct instruction. One disadvantage of these approaches is that the teaching of critical thinking may lack any sensible sequence or coherence – a little fallacy recognition is taught here, a little concept analysis there. Moreover, they require all teachers to be well versed in and disposed toward critical thinking [3; 4].

Teaching critical thinking in the English classroom, within both the immersion and the infusion approach, may involve employment of such techniques as classroom discussions, conferences, role-playing, argumentative essays, classroom blogs (while developing productive skills) and “KWL tool”, double-entry notebooks, “questions mailed to the teacher”, and “sidekick questions” (when developing receptive skills). However, the way they are used and the outcome that is expected are quite different.

Thought-provoking techniques used in the immersion approach are content oriented and aimed at deeper understanding of the topic. Usually, the teacher spends no classroom time on discussing thinking strategies in which students are involved and doesn't pay much attention to the way *how* students arrived at this or that conclusion. As a result, some students may respond to the questions thoughtfully and

systematically, while others – hastily and unsystematically. As students' performance is not analyzed and discussed it has small chances to improve.

The infusion approach, on the contrary, brings into focus students' thinking processes, as well as their awareness and understanding of the topic. Classroom time is spent both on the thinking skills and on the content. Teaching critical thinking within the framework of the infusion approach follows a four-step strategy [4]:

1. Introduction of a thinking skill that is going to be taught, which includes typical examples.

2. Employment of the thinking skill in question while studying the content area of the subject.

3. Analysis of students' performance.

4. Further practice within the content.

Let us take a *discussion* as an example to show the difference in instruction within these two approaches.

In the immersion approach a discussion will take place without any preliminary preparation. The procedure might be the following: students are given a topic, the mediator is chosen, some rules of holding a discussion may be revised (one student speaks at a time; the participants should be tolerant and polite, should listen carefully to others' opinions etc.), the discussion takes place, and conclusions are made.

As any discussion requires skills in providing arguments, in the infusion approach, before the discussion itself, students will go through the preparatory stage, where they find out what an argument is, wherein lies the difference between an argument and a reason, what components an argument consists of, and how to compose a good argument. Moreover, they will be given examples of good arguments that will be analyzed in detail. Then a mock discussion on the subject area will take place, where some arguments are voiced by the students, so that they could be analyzed later. After the mock discussion, the teacher asks reflective questions that help students distance themselves from the content, so they can become aware of how they are thinking and develop a plan for doing it more skillfully. And at the last stage, students participate in a real discussion including all the stages mentioned above in the immersion approach.

To conclude, when teaching critical thinking in the English classroom, one can adopt either the immersion or the infusion approach. The same thought-provoking techniques may be used in both approaches – the difference lies in the way they are presented and performed. Though the infusion approach is more effective in developing critical thinking skills due to explicit focus on these skills, it also requires much more time than the immersion approach. Therefore, we believe that to foster critical thinking in the English classroom, it would be worthwhile to use a combination of these two approaches.

References

1. Cazier J.D. Fostering Critical Thinking. Available at: http://www.usma.edu/cfe/Literature/Cazier_10.pdf. (accessed 20.02.2017)
2. Ennis R. H. The nature of critical thinking: An outline of critical thinking dispositions and abilities. Available at:

- http://faculty.education.illinois.edu/rhennis/documents/TheNatureofCriticalThinking_51711_000.pdf. (accessed 15.02.2017)
3. Ennis R. H. Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. Available at: <file:///C:/Users/Dima/Downloads/0013189x018003004.pdf>. (accessed 15.02.2017)
4. What is infusion? Available at: http://teach-think.org/wp-content/uploads/2015/06/Chapter_1.pdf. (accessed 15.02.2017)
5. Willingham D. T. Critical thinking: Why is it so hard to teach? Available at: http://www.aft.org/pdfs/americaneducator/summer2007/Crit_Thinking.pdf. (accessed 20.02.2017)

Наукове видання

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Збірник наукових статей магістрантів і студентів

факультету іноземної філології

Харківського національного педагогічного

університету імені Г.С. Сковороди

Випуск II

Головний редактор: Тучина Н.В.

Відповідальний за випуск: Подуфалова Т.В.

Підписано до друку 16.05.2017 Формат 60х84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк – цифровий. Ум. друк. арк. 5,0.
Обл.-вид.арк. 5,04 Зам. № 412. Наклад 300 прим. Ціна договірна.

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди.

Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських,29.

Видавництво «Мітра»

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія ДК №1635

від 25.12.03. Ліцензія №1413900866

т.: +380675765437, e-mail: mitra_izdat@meta.ua
